



Suunnitelma metsien suojelualue- ja METSO-tilastoinnin kehittämiseksi

METI-työryhmä



Suunnitelma metsien suojelualue- ja METSO-tilastoinnin kehittämiseksi

METI-työryhmä

MMM:n työryhmämuistio 2015:2

ISBN 978-952-453-913-5 (Verkkojulkaisu)

ISSN 1797-4011 (Verkkojulkaisu)

Kannen kuva: Vanhaa metsää Vesijaon luonnonpuistossa Padasjoella. Kuvaaja: Jari Kostet

Sisällys

Tiivistelmä.....	5
Sammanfattning	7
1 Johdanto	9
2 Metsien monimuotoisuuden turvaaminen Suomessa	10
2.1 Lakisääteiset luonnonsuojelu- ja erämaa-alueet	10
2.2 Monimuotoisuuden ylläpito talousmetsissä	11
2.3 METSO-toimintaohjelma	12
3 Metsätiedon tuottajat ja tietojärjestelmät	13
3.1 Metlan Metsätilastollinen tietopalvelu	13
3.2 Metsähallituksen vastuut ja paikkatietojärjestelmät.....	14
3.3 Ympäristöhallinto.....	14
3.4 Suomen metsäkeskus.....	15
3.5 Muut tiedontuottajat	15
4 Suojelualueiden ja metsien suojelun kansainvälinen tilastointi	15
4.1 Kansainväliset suojelualuemääritelmät ja -tietokannat.....	15
4.2 Metsien suojelun tilastointi Euroopan metsäministerikonferenssin puitteissa	17
5 Ehdotus metsien suojelualuetaustilastoinnin luokitteluksi	18
5.1 METI-luokittelun yleisesittely	18
5.2 Kohdetyyppien kuvaukset	20
5.3 METI-luokituksen vertailu aikaisempaan SUTI-luokitteluun.....	26
5.4 Metsän määritelmä ja maaluokkajako.....	27
6 Kehittämissuunnitelma	29
6.1 Luonnonvarakeskuksen tilastopalvelut.....	29
6.2 Metsien suojelualuetaustilastoinnin työnjako ja toteuttamissuunnitelma vuonna 2015	30
6.3 Tilastoinnin kehittäminen vuoteen 2020	31
KIRJALLISUUS	35
Liite 1. Luonnonsuojelu- ja erämaalakiin perustuvien suojelualueiden maapinta-ala 2.10.2014.....	37
Liite 2. Metsätalousmaa metsänomistajittain	38
Liite 3. IUCN:n suojelualueluokat ja niiden määritelmät.	39
Liite 4. METI-luokitus alue-/kohdetyypeittäin ja niiden tilastointivastuu.....	40
Liite 5. Metsien suojelualueiden tilastoinnin kohdetyyppikuvaukset.....	44

Lyhenteet

- CBD = Convention on Biological Diversity, Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus
- CDDA = Common Database on Designated Areas, Euroopan kansallisten suojelualueiden tietokanta
- EEA = European Environment Agency, Euroopan ympäristökeskus
- EIONET = European Environment Information and Observation Network, Euroopan ympäristötieto- ja seurantaverkosto
- ELY-keskus= Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- FAO = Food and Agriculture Organisation (Forestry Department), YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestö (metsäosasto)
- IUCN = International Union for Conservation of Nature, Kansainvälinen luonnonsuojeluliitto
- Kembra = Kestävän metsätalouden rahoituslaki
- Luke = Luonnonvarakeskus
- MCPFE = Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe (Forest Europe), Ministerikonferenssi metsien suojelemiseksi Euroopassa
- METI = Metsiensuojelualue- ja METSO-tilastointi -työryhmä 2014
- Metla = Metsäntutkimuslaitos
- METSO = Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2008–2025
- MH = Metsähallitus; /LP = luontopalvelut; /MT = metsätalous
- MMM = Maa- ja metsätalousministeriö
- SAKTI = Suojelualueiden kuviotietojärjestelmä
- SALT = Luonnonsuojeluhallinnon suojelualueita koskevan tiedon hallinnan kehittäminen -hanke
- SATJ = Suojelualueetietojärjestelmä
- SMK = Suomen metsäkeskus
- SUTI = Metsien suojelun luokittelun ja tilastoinnin yhtenäistämistyöryhmä 2002
- SYKE = Suomen ympäristökeskus
- VMI = Valtakunnan metsien inventointi
- WCMC = World Conservation Monitoring Centre, maailman luonnonsuojelun seurantakeskus
- WDPA = World Database on Protected Areas, maailman suojelualueiden tietokanta
- YK = Yhdistyneet kansakunnat
- YM = Ympäristöministeriö

METI-työryhmän kokoonpano:

- Ville Schildt, maa- ja metsätalousministeriö, puheenjohtaja
- Päivi Gummerus-Rautiainen, ympäristöministeriö, varapuheenjohtaja
- Erkki Hallman, Metsähallitus metsätalous
- Mervi Heinonen, Metsähallitus luontopalvelut
- Marja-Liisa Juntunen, Metsäntutkimuslaitos
- Johanna Leinonen, Metsähallitus metsätalous
- Niina Riissanen, maa- ja metsätalousministeriö
- Matti Seppälä, Suomen metsäkeskus
- Mirja Rantala, Metsäntutkimuslaitos, sihteeri

Kuullut asiantuntijat:

- Martti Aarne, Metsäntutkimuslaitos
- Terhi Koskela, Metsäntutkimuslaitos
- Kari T. Korhonen, Metsäntutkimuslaitos
- Markus Lier, Metsäntutkimuslaitos
- Jari Parviainen, Metsäntutkimuslaitos
- Aarre Peltola, Metsäntutkimuslaitos

Tiivistelmä

Tämä raportti esittelee metsien suojelualue- ja METSO-tilastoinnin (METI) -työryhmän ehdotuksen metsien suojelun tilastoinnin kehittämiseksi. Ehdotuksen tavoitteena on selkiyttää suojelun määritelmiä ja mahdollistaa yhteismitallisuus suojelualueiden ja metsien suojelun kansallisessa ja kansainvälisessä tilastoinnissa sekä edistää tietojen siirtämistä jatkossa paikkatietona rajapintojen kautta tilastonkokoajalle.

METI-työryhmä työskenteli maa- ja metsätalousministeriön johdolla vuonna 2014. Tilaston kehittämisestä järjestettiin vuoden aikana kaksi sidosryhmätilaisuutta.

METI-työryhmä ehdottaa, että

- *käytössä oleva SUTI-luokitteluun perustuva metsien suojelualueiden ja muiden metsien luontoarvojen suojelua tukevien erityisalueidentilastointi korvataan vuodesta 2015 alkaen esiteltävällä METI-luokittelulla.*
- *metsien suojelun tilastot julkaistaan jaolla: metsämaa, kitumaa ja muu maa. Lisäksi ehdotetaan, metsien suojelualueiden tilastossa julkaistaisiin jatkossa myös tiedot vesi- ja kokonaispinta-aloista. Tällä ratkaisulla eri tietolähteissä esitettäisiin suojelualueista samaa kokonaispinta-alatietoa.*
- *julkaistavan tilaston aluejakona käytetään maakuntajakoa. Metsien suojelun tilaston perustiedot kerätään tavoitetilassa kuntatasolla, jolloin niistä voidaan tuottaa tietoa eri suuraluejaotteluilla.*

Ehdotetun METI-luokittelun lähtökohtana on luonnon monimuotoisuuden suojelu. Luokittelun pohjana oli vuonna 2002 SUTI-työryhmän tekemä luokittelu sekä kansainvälisen luonnonsuojeluliiton IUCN:n vuonna 2008 tarkentama suojelualueen määritelmä. Luokittelun kolme pääluokkaa ovat: *Lakisääteiset suojelualueet, talousmetsien monimuotoisuuden suojelukohteet ja luontoarvojen suojelua tukevat erityisalueet.*

Tilaston kokoamisen yhteydessä tallennetaan myös joutomaan osuus erikseen. Suojelluiksi metsiksi ehdotuksessa määritellään suojelualueet, jotka täyttävät IUCN:n suojelualueen kriteerit, sekä talousmetsien ensisijaisesti luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi rajatut erityisalueet. Suojelualueen tai -kohteen suojeluarvot ja -tavoitteet määrittelevät alueella mahdolliset toimet, mukaan lukien hakkuiden mahdollisuudet. Luonnonsuojelulaki määrittelee maankäytön rajoitukset luonnonsuojelualueella, suojeluohjelma-alueella ja Natura-alueella, metsälaki- ja muut lait muilla alueilla. Luontoarvojen suojelua tukevia alueita ovat muut rajoitetun metsätalouskäytön erityisalueet kuten virkistysmetsät ja porotalouden sekä saamelaiskulttuurin erityisalueet.

METI-työryhmän luokitteluehdotus noudattaa pääosin vuonna 2002 tehdyn SUTI-työn periaatteita. Muun muassa ehdotuksen tulkinta suojelluista metsistä on lähes sama kuin SUTI-työryhmällä. Paremman kansainvälisen vertailtavuuden vuoksi luokittelua on uudelleen järjestetty ja luokkia on nimetty uudelleen.

Lisäksi METI-työryhmä ehdottaa, että vuoden 2015 aikana

- *laaditaan suunnitelma uuteen METI-luokitteluun perustuvan ajantasaisen tilaston laatimiseksi.*
- *Työ tehdään uuden Luonnonvarakeskuksen (Luke) johdolla seuraavan työnjaon mukaisesti. Suojelualueetietojärjestelmän tietojen toimittamisvastuu on ympäristöministeriön ohjauksen alaisella ympäristöhallinnolla (Metsähallituksen luontopalvelut, ELY-keskukset ja SYKE). Maa- ja metsätalousministeriön alaiset Metsähallituksen metsätalous ja Suomen metsäkeskus toimittavat oman*

hallinnonalansa tiedot. Metsäteollisuusyritysten tiedot pyydetään suoraan suurimmilta yrityksiltä ja Ahvenanmaan tilastot Ahvenanmaan maakuntahallituksesta.

- *tilaston julkaisupaikka on Luonnonvarakeskuksen Stat.luke.fi-palvelu, jossa julkaistaan myös muut Luonnonvarakeskuksen ruoka- ja luonnonvaratilastot. Luonnonvarakeskus vastaa tilastoviranomaisena metsien suojelun tilaston laatimisesta ja julkaisemisesta.*

Luonnonvarakeskus arvioi työryhmämuistion esitysten soveltuvuutta metsien suojelun tilastoinnin suunnittelussa ja käynnistämisessä tilastoviranomaisen ammatillisen riippumattomuuden näkökulmasta sekä tilaston vertailtavuutta ja yhdenmukaisuutta kansainvälisessä tilastojärjestelmässä. Tilaston kehittäminen aloitetaan vuonna 2015, ja tilasto julkaistaan vuonna 2016.

METI-työryhmä ehdottaa, että vuoteen 2020 mennessä

- *METSO-ohjelman etenemisestä kootaan hehtaaritiedot vuosittain julkaistavaksi Luken verkkopalvelussa. METSON toimijat toimittavat tiedot Lukeen erikseen sovittavalla tavalla. Maa- ja metsätalousministeriön sekä ympäristöministeriön vastualueet säilyvät ennallaan.*
- *metsiensuojelutilastoa päivitettävän kolmen vuoden välein (2016, 2019...).*
- *kuntien, yhteisöjen ja metsäteollisuusyritysten suojelukohteiden saamiseen kattavasti osaksi tilastoa tulee etsiä aktiivisesti ratkaisuja.*
- *yleiskaavat kaavamääräyksineen tulisi saada vektorimuotoiseksi paikkatietoaineistoksi, jolloin niiden analysointi tilastointia varten helpottuisi.*
- *Metsähallituksen metsätalous tarkentaa kitumaiden luontoarvojen määrittelyä luonnonvarasuunnitelmien päivitysten yhteydessä ja täydentää sen mukaan monimuotoisuuden erityiskohteiden rajauksia.*
- *yhtenäisten käsitteiden ja kieliversioiden määrittelytyöhön Luken Tilastopalvelut-yksikkö saa tukea tilaston tiedontuottajilta, asiantuntijaryhmältä ja tutkimuksen piiristä. Määrittelytyössä on selvitettävä myös kansainväliset käytännöt.*
- *Euroopan suojeltujen metsien MCPFE-kriteeristön kehitystä tulee seurata ja pyrkiä edelleen yhtenäistämään tilastoja. Tavoitteena on välttää moninkertaista laskentatyötä ja harmonisoida eri järjestelmiin raportoitavat tiedot.*
- *asetetaan pitkän aikavälin tavoitteeksi paikkatietopohjaisten tietojen siirto rajapintojen kautta tilastonkokoajalle. Tavoitteen toteutuminen edellyttää paitsi tiivistä vuoropuhelua tietojärjestelmien kehittäjien kanssa myös paikkatieto-osaamista ja tarvittavia resursseja Luken Tilastopalveluihin. Mikäli paikkatiedon julkaisemista yleiseen käyttöön suunnitellaan, siitä neuvotellaan erikseen tiedontuottajien kanssa.*

Sammanfattning

Denna rapport innehåller ett förslag till utveckling av förande av statistik över skogsskydd som arbetsgruppen för statistikföringen av skyddsområden och METSO har tagit fram. Målet med förslaget är att klarlägga skyddsdefinitionerna och göra den nationella och internationella statistiken över skyddsområden och skogsskydd jämförbar samt att arbeta för att i framtiden kunna överföra geografisk information till sammanställare av statistik via gränssytor.

Arbetsgruppen utförde arbetet under jord- och skogsbruksministeriets ledning år 2014. För intressentgrupper ordnades under året två möten kring utveckling av statistikföringen.

Arbetsgruppen föreslår att

- *den nuvarande på principerna för klassificering och statistikföring av skyddade skogar baserade statistikföringen av specialområden som gäller skogsskyddsområden och bidrar till skydd av andra skogliga naturvärden ska år 2015 ersättas med ett klassificeringssystem för förande av statistik över skogsskyddsområden och programmet METSO,*
- *statistiken över skogsskydd har följande indelning: skogsmark, tvinmark och övrig mark. Ytterligare föreslår gruppen att statistiken över skogsskyddsområden i fortsättningen ska innehålla även information om vatten- och totalarealer, vilket gör att i olika informationskällor då finns samma information om totala skyddsområdesarealer,*
- *områdesindelningen i statistiskt material följer landskapsindelningen; målet är att samla in den statistiska basinformationen om skogsskydd samlas in på kommunnivå då det är möjligt att framställa information enligt olika typer av storområdesindelningar.*

Den föreslagna nya klassificeringen utgår från skyddet av naturens biologiska mångfald. Klassificeringen bygger på den klassificering som år 2002 togs fram av arbetsgruppen som arbetade med klassificering och statistikföring av skyddade skogar samt på en definition av ett skyddsområde som det internationella naturskyddsförbundet IUCN specificerade närmare år 2008. Klassificeringen består av tre huvudklasser: *områden som är skyddade enligt lag, mångfaldsskyddsobjekt i ekonomiskogar och specialområden som bidrar till skydd av naturvärden.*

I samband med att man sammanställer statistiken registrerar man också arealen impediment separat. Som skyddade skogar föreslår gruppen skyddsområden som uppfyller IUCN:s kriterier för ett skyddsområde samt de specialområden i ekonomiskogar som är avgränsade för att i synnerhet trygga naturens biologiska mångfald. Skyddsvärdena och skyddsmålen för ett skyddsområde eller skyddsobjekt fastställer de eventuella åtgärder som ska utföras i området, inkl. möjligheterna till avverkning. Naturvårdslagen fastställer markanvändningsbegränsningarna i ett naturskyddsområde, skyddsprogramområde och i ett Natura-område, skogslagen och andra lagar i övriga områden. Områden som bidrar till att skydda naturvärden är övriga specialområden med begränsad skogsbruksanvändning, t.ex. rekreationsskogar och särskilda områden för renskötsel och samekulturen.

Arbetsgruppens förslag till klassificering följer i huvudsak samma principer som arbetsgruppen som studerat harmonisering av principerna för klassificering och statistikföring av skyddade skogar tog fram under sitt arbete. Definitionen av bl.a. skyddade skogar är närapå densamma som harmoniseringsgruppens definition. För att nå en bättre internationell jämförbarhet har man omorganiserat klassificeringen och gett nya namn åt klasserna.

Arbetsgruppen föreslår ytterligare att under år 2015

- *ska det framställas en ny uppdaterad statistik som bygger på ett system för statistikföring av skogsskyddsområden och programmet METSO.*
- *Arbetet görs under ledning av det nya Naturresursinstitutet enligt följande arbetsfördelning: ansvaret för att leverera information till datasystemet för skyddsområden axlas av miljöförvaltningen som styrs av miljöministeriet (Forststyrelsens naturtjänster, närings-, trafik- och miljöcentralerna och Finlands miljöcentral). Forststyrelsens resultatområde Skogsbruk och Finlands skogscentral som lyder under jord- och skogsbruksministeriet lämnar det egna förvaltningsområdets uppgifter. Skogsindustrieföretagens uppgifter begärs direkt av de största företagen och Ålands uppgifter av Ålands landskapsregering.*
- *Statistiken publiceras på Naturresursinstitutets webbtjänst Stat.luke.fi där även institutets andra statistiska uppgifter om mat- och naturresurser ges ut. Naturresursinstitutet har i egenskap av statistikmyndighet ansvaret för utarbetande och publicering av statistiken över skogsskyddet.*

I planerna om statistiken över skogsskyddet bedömer Naturresursinstitutet lämpligheten av förslagen i arbetsgruppspromemorian ur perspektivet för statistikmyndighetens yrkesmässiga objektivitet. Arbetet med att utveckla statistiken, som publiceras år 2016, inleds år 2015.

Arbetsgruppen föreslår att senast år 2020

- *samlar man in arealuppgifter om METSO-programmets framsteg som publiceras i Naturresursinstitutets webbtjänst årligen. METSO-aktörerna levererar uppgifterna till Naturresursinstitutet på ett separat överenskommet sätt. Jord- och skogsbruksministeriets och miljöministeriets ansvarsområden ändras inte.*
- *Statistiken över skogsskydd uppdateras med tre års mellanrum (2016, 2019...).*
- *Man försöker aktivt finna lösningar för att få kommunernas, sammanslutningarnas och skogsindustrieföretagens skyddsobjekt med i statistiken.*
- *Generalplanerna med planbestämmelserna ska omvandlas till vektorformad geografisk information då analysen av dem för statistikföringsändamål blir enklare.*
- *Forststyrelsens resultatområde Skogsbruk specificerar definitionen av naturvärden i tvinmark i samband med uppdateringen av naturresursplanerna och kompletterar avgränsningarna av särskilda mångfaldsobjekt enligt det.*
- *Naturresursinstitutets statistiktjänster tar stöd av framställare av statistisk information, experter och forskningen i arbetet att fastställa enhetliga begrepp och språkversioner. Vid bedömningen utreder institutets statistiktjänster de internationella koncepten för statistikföring inom branschen.*
- *Man ska fortsätta att följa upp utvecklingen av MCPFE-kriterierna för skydd av skogarna i Europa och försöka enhetliga statistiken. Målet är att undvika dubbelarbete och harmonisera den information som registreras i olika system.*
- *Man fastställer ett långsiktigt mål som handlar om att informationer som bygger på geografisk information överförs till statistiksammanställaren via gränssytor. För att uppnå målet krävs förutom en intensiv dialog mellan utvecklare av datasystemen även kompetens inom området för geografisk information och resurser i Naturresursinstitutets statistiktjänster. Om man planerar ge ut geografisk information för allmänt bruk, ska man förhandla med informationsproducenter separat.*

1 Johdanto

Suomen metsien suojelualuetilasto on vuodesta 2002 perustunut SUTI-työryhmän tekemään ehdotukseen (Metsien suojelun luokittelun ja tilastoinnin yhtenäistämisyryhmä, 2002). Metsäntutkimuslaitos on koonnut tilaston viimeksi vuoden 2008 lopun tilanteesta. Tilaston keskeiset tiedot on julkaistu Metsätilastotiedotteessa (Ylitalo 2009) ja vuosittain Metsätilastollisessa vuosikirjassa. Alueelliset tiedot suojelutyypeittäin löytyvät Tilastopalvelusta. Tilaston päivittäminen on ollut laskennallisesti raskas. SUTI-luokitus tehtiin pitkälti kansallisia tarpeita varten, minkä takia sen käyttö kansainvälisessä vertailussa on ollut vaikeaa. Lisäksi vuoden 2002 jälkeen on uusien suojeluohjelmien ja -keinojen myötä syntynyt tarve päivittää tilastointitapaa vastaamaan paremmin nykyisiä tietotarpeita. Toisaalta kehittyneet tietojärjestelmät mahdollistavat tilastoinnin kehittämisen modernimpaan muotoon. Metsien suojelualueiden tilastoinnin ilmeisen päivittämistarpeen vuoksi Valtionneuvoston periaatepäätökseen 5.6.2014 Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman (METSO) jatkamisesta 2014–2025 on kirjattu seuraavasti:

Maa- ja metsätalousministeriö arvioi vuonna 2014 metsien suojelualue- ja METSO -tilastoinnin tarpeet, tunnistaa puutealueet ja yhteistyötarpeet sekä tekee sen pohjalta suunnitelman tilastoinnin kehittämiseksi. Arvioinnissa huomioidaan mm. pysyvät ja määräaikaisten suojelualueet, talousmetsien luonnonhoitotoimenpiteet, rajoitetussa käytössä olevat metsät ja kuntien metsät sekä tietojen kansainvälinen vertailukelpoisuus.

Maa- ja metsätalousministeriö (MMM) alkoi ratkoa metsien suojelualuetilastoinnin haasteita kuulemalla sidosryhmiä tilaston päivittämistarpeista. Tammikuussa 2014 järjestettiin työpaja, johon kutsuttiin kaikki tärkeimmät sidosryhmät keskustelemaan metsien suojelualuetilastoinnin tilanteesta ja kehitystarpeista. Tilaisuuteen osallistui yhteen 26 henkilöä, jotka edustivat 17 eri organisaatiota. Työpajan johtopäätöksenä todettiin tarve jatkotoimiin. Tilaisuudessa nousi esiin nykytilanteen ongelmia kuten heikko kansainvälinen vertailtavuus ja tilaston raskas laskenta ja kokoaminen. Sidosryhmät esittivät myös useita kehitysehdotuksia, joista erityisesti paikkatietoon perustuva laskenta ja tilaston helppokäyttöisyys korostuivat. Palautteen mukaan tilaston tulisi kattaa mm. yhteisöjen metsät, virkistys- ja ulkoilumetsät ja maakuntakaavojen luonnonsuojelualuevaraukset.

Sidosryhmätilaisuuden jälkeen työtä jatkettiin työryhmässä, johon MMM kutsui suojelualuetilaston keskeisimmät tiedontuottajat ja -kokoajat (ympäristöministeriö, Metsähallitus luontopalvelut, Metsähallitus metsätalous, Suomen metsäkeskus ja Metsäntutkimuslaitos). Metsiensuojelu- ja METSO-tilastoinnin (METI) -työryhmä piti touko- ja joulukuun 2014 välisenä aikana yhteensä 11 kokousta. Lokakuussa 2014 ryhmä esitteli alustavaa ehdotusta metsien suojelualuetilastoinnin kehittämisestä sidosryhmille. Tilaisuuteen kutsuttiin samat sidosryhmät kuin tammikuun tilaisuuteen ja siihen osallistui 19 henkeä 14 organisaatiosta. Palautteen perusteella työryhmä muokkasi ehdotustaan ennen varsinaista lausuntokierrosta.

Tässä muistiossa esitetään suunnitelma metsien suojelualuetilastoinnin kehittämisestä. Suunnitelmassa ehdotetaan uudistuksia metsien suojelualuetilaston luokitteluun ja tehdään esityksiä lähiajan toimiksi sekä pitkän aikavälin kehitystarpeiksi. Tilaston tavoitteena on palvella tiedonkäyttäjiä, joita hallinnon lisäksi ovat lukuisat sidosryhmät ja kansalaiset, mahdollisimman monipuolisesti.

Luvussa kaksi kuvataan lyhyesti metsien suojelun toteuttamista Suomessa ja luvussa kolme esitellään tärkeimmät aiheeseen liittyvät tiedontuottajat ja tietojärjestelmät. Luvussa neljä taustoitetaan Suomen kansainvälisiä luonnonsuojelualueiden raportointivastuita. Viides luku esittelee METI-työryhmän ehdotuksen uudistetuksi luokitukseksi metsien suojelualueiden tilastoimiseen. Viimeisessä luvussa käsitellään tilastoinnin käytännön toteuttamista ja kehityskohteita.

Maa- ja metsätalousministeriö kuuli työryhmän tekemästä ehdotuksesta sidosryhmiä lähettämällä raportin lausunnolle tammikuussa 2015. Lausuntoja saatiin 13 kappaletta ja ne otettiin soveltuvin osin huomioon raportin viimeistelyssä. Raportti viimeisteltiin maa- ja metsätalousministeriön, ympäristöministeriön, Luonnonvarakeskuksen ja Metsähallituksen välisenä yhteistyönä.

Luonnonvarakeskuksessa arvioidaan työryhmämuistion esityksiä ja niiden soveltuvuutta metsien suojelun tilastoinnin kehittämiseksi tilastoviranomaisen ammatillisen riippumattomuuden näkökulmasta sekä tilastoalan suosituksista muun maanpeitteen käytön tilastoinnista kansainvälisessä kehikossa. Tilaston kehittäminen pyritään käynnistämään vuonna 2015 ja julkaisemaan vuodesta 2016 lähtien joka kolmas vuosi. Metsien suojelun tilastotuotannon vakiintuessa eri suojelualueluokitusten vastaavuuksia on kuitenkin tarkasteltava jatkuvasti kehittyvässä maanpeitteen käytön tilastoinnissa. Talousmetsien monimuotoisuuden suojelukohteet -luokan määrittely vastaa toistaiseksi voimassa olevaa Forest Europe'n MCPFE -ohjeistusta suojelluiksi metsiksi tulkittavista alueista. Euroopan suojeltujen metsien MCPFE-kriteeristön kehitystä tulee seurata ja pyrkiä edelleen yhtenäistämään tilaston kriteeristöä.

2 Metsien monimuotoisuuden turvaaminen Suomessa

2.1 Lakisääteiset luonnonsuojelu- ja erämaa-alueet

Valtaosa Suomen suojelluista metsistä on luonnonsuojelulain nojalla perustetuilla luonnonsuojelualueilla ja valtioneuvoston päätöksillä suojeluohjelmissa luonnonsuojelualueiksi perustettavaksi varatuilla alueilla sekä erämaalakiin perustuvilla erämaa-alueilla (ks. maapinta-alat, liite 1). Valtion omistuksessa olevat luonnonsuojelu- ja erämaa-alueet ovat Metsähallituksen luontopalvelujen hallinnassa ja hoidossa (Suojelualueiden hoidon... 2014). Yhteistyössä ympäristöministeriön kanssa luontopalvelut vastaa myös säädösvalmistelusta uusien luonnonsuojelualueiden perustamiseksi valtion maille.

Luonnonsuojelulain nojalla Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset) hankkivat yksityisiltä maanomistajilta alueita suojeluun, perustavat päätöksillään yksityisiä suojelualueita, tekevät sopimuksia alueiden suojelemisesta määrääjäksi sekä tekevät rajauspäätöksiä mm. liito-oravan, suojeltujen luontotyyppien ja erityisesti suojeltavien lajien esiintymispaikkojen suojelemiseksi. Uusia alueita hankitaan valtiolle suojelutarkoitukseen ja yksityisiä suojelualueita perustetaan etenkin toteuttamatta oleville suojeluohjelmakohteille ja Natura 2000 -verkostoon kuuluville alueille sekä Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman (METSO) ja kaavojen suojelualuevarausten toteuttamiseksi.

Pääosa valtion ja yksityisten omistamista suojelualueista sisältyy EU:n Natura 2000 -verkostoon. Merkittävällä osalla verkoston kohteista pyritään nimenomaan boreaalisen luonnonmetsän tai muiden puustoisten luontotyyppien ja näiden elinympäristöjen lajiston suotuisan suojelutason turvaamiseen. Sellaisilla kohteilla, joilla suojelutavoitteiden toteuttaminen ei edellytä luonnonsuojelualueen perustamista, suojeluarvojen turvaaminen perustuu muuhun lainsäädäntöön, mm. metsälakiin. ELY-keskukset vastaavat Natura-alueiden suojelutavoitteiden toteuttamisesta yhteistyössä Metsähallituksen ja maanomistajien kanssa.

Ympäristöministeriö tulostuu ohjaa Metsähallituksen luontopalveluja ja ELY-keskuksia suojelualueiden perustamis- ja hoitotyössä sekä METSO-ohjelman (ks. luku 2.3) toimenpiteissä ja seuraa tavoitteiden toteutumista.

2.2 Monimuotoisuuden ylläpito talousmetsissä

Valtaosa talousmetsien pinta-alasta (ks. liite 2) jää metsien suojelualueilastoinnin ulkopuolelle. Suomen lainsäädäntö ja käytössä olevat metsänhoidon periaatteet ja käytännöt antavat kuitenkin monelta osin hyvät lähtökohdat monimuotoisuuden ylläpitoon talousmetsissä. Talousmetsien monimuotoisuuden erityiskohteet sekä tärkeät rakennepiirteet ylläpitävät arvokkaiden elinympäristöjen ns. ekologista verkostoa ja niiden osin vaateliastakin lajistoa.

Maa- ja metsätalousministeriön vastuulla on luonnon monimuotoisuuden turvaaminen talousmetsissä. Käytännössä ministeriö toteuttaa tätä tavoitetta Suomen metsäkeskuksen ja Metsähallituksen metsätalouden tulosohjauksella, informaatio-ohjauksella ja toimeenpanemalla METSO-ohjelmaa. Metsälain (1996/1093) pääasiallisena suojelukeinona on 10 §:n mukaisten monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeiden elinympäristöjen säilyttäminen.

Lakisääteisten luontokohteiden ja muiden arvokkaiden erityiskohteiden määrittelyn lisäksi talousmetsissä tehdään toimenpiteiden suunnittelun ja toteutuksen yhteydessä monia luonnonhoitotoimenpiteitä. Yksityismetsätaloudessa lakisääteisen minimitason ylittävää talousmetsien luonnonhoitoa edistetään mm. metsänhoidon suositusten avulla (Äijälä ym. 2014). Eri metsänomistajaryhmien mailla on paljon samankaltaisia toimintatapoja. Metsien sertifiointi on osaltaan yhtenäistänyt käytäntöjä. Luonnonhoidon toteutustavoissa ja panostuksen määrässä on siitä huolimatta myös omistajaryhmäkohtaisia eroja.

Valtion talousmetsät

Metsähallituksen liiketoiminnan hallinnassa olevia metsätalousalueita on yhteensä noin 5 milj. ha (liite 2). Metsähallitus-lain (2004/1378) 4 §:n yleiset yhteiskunnalliset velvoitteet (=YYV) – ensimmäisen momentin mukaan ”luonnonvarojen kestävä hoidon ja käytön olennaisena osana Metsähallituksen on riittävästi otettava huomioon biologisen monimuotoisuuden suojelu ja tarkoituksenmukainen lisääminen metsien ja muiden luonnonvarojen hoidolle, käytölle ja suojelulle asetettujen muiden tavoitteiden kanssa.” Metsähallituksella on näin ollen velvoite ottaa metsätalouden harjoittamisessa metsäluonnon monimuotoisuus huomioon metsälain asettamaan minimitalvoitetta korkeammalla tasolla. Käytännössä tämä on toteutunut mm. Metsähallituksen luonnonvarasuunnittelun yhteydessä tehtyinä maankäyttöpäätösinä, joilla metsätalouden taseessa olevia metsäalueita on monimuotoisuuden turvaamiseksi siirretty joko kokonaan tai osittain hakkuutoiminnan ulkopuolelle.

Valtionmaiden luonnonvarasuunnittelussa ja alue-ekologisessa tarkastelussa metsää arvioidaan maisematasolla kokonaisuutena, jolloin voidaan ottaa huomioon metsäluonnon erityispiirteet sekä luontoarvojen keskittyminen ja kytkeytyminen sekä sovittaa yhteen metsän eri käyttömuotojen tarpeet. Suunnittelussa määritetään monimuotoisuuden kannalta tärkeät kohteet: luonnonsuojelu- ja metsälakikohteet, metsätalouden ympäristöoppaan mukaiset luontokohteet, ekologiset yhteydet ja muut monimuotoisuuden erityiskohteet ja -alueet (Päivinen ym. 2011).

Monimuotoisuuden erityiskohteiden lisäksi suunnittelussa määritetään erityisalueita ja -kohteita myös muiden maisemallisten ja sosiaalisten arvojen turvaamiseksi. Tällaisia ovat mm. virkistyskäytön erityisalueet, maisema- ja riistakohteet sekä luontaistalouden erityiskohteet. Erityiskohteiden metsiä käsitellään kohteen erityisluonnetta tukevalla ja kehittäväällä tavalla.

Kitumaat muodostavat usein metsän luontaisen reunavyöhykkeen joko lakialueilla, kalliometsissä tai soilla. Metsähallituksessa on pitkään ollut käytäntönä jättää kivennäismaiden kitumaat ja ojitustoiminnan ulkopuolelle jätetyt turvemaiden kitumaat kokonaan hakkuutoiminnan ulkopuolelle. Periaate on kirjattu vuodesta 1990 alkaen Metsähallituksen metsänhoito-ohjeisiin (Metsähallituksen... 1990).

Metsähallituksen panostusta yleisiin yhteiskunnallisiin velvoitteisiin seurataan MMM:n tulosohtaukseen liittyen ns. YV-seurantajärjestelmällä. Vuosittaiseen seurantaan ja raportointiin sisältyy mm. monimuotoisuuden, virkistyskäytön, porotalouden ja saamelaiskulttuurin erityiskohteiden pinta-alan laskenta.

Kuntien metsät

Kunnilla on lakisäateisiä (mm. luonnonsuojelu- sekä maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvia) velvoitteita turvata monimuotoisuutta ja tarjota kuntalaisille virkistykseen soveltuvia alueita. Valtaosalle kuntien metsistä on laadittu metsänhoitosuunnitelma. Luontoarvoja on kertynyt etenkin kuntien virkistyskäytössä oleviin metsiin (Anttila ym. 2013 ja Monimuotoisuuden turvaaminen kuntien... 2006). Näitä metsiä hoidetaan erityismenetelmin metsien maisema- ja virkistyskäyttöarvoja ylläpitäen ja kehittäen.

Yksityiset talousmetsät

Yksityismetsien luonnonhoidon toimet perustuvat metsälainsäädäntöön, metsänhoitosuositukseen ja metsäsertifiointin kriteereihin. Yksityismetsien luonnonhoitosuosituksia ja säilytettäviä luontokohteita koskeva tieto on koottu Suomen metsäkeskuksen ylläpitämään metsävaratietoon. Metsävaratietoon pohjautuen tai sen ohella yksityismetsissä tehdään metsäsuunnittelua sekä metsällisten toimenpiteiden suunnittelua, missä laaditaan kuviokohtaiset ohjeet luonnonhoidon toimenpiteistä. Sitoutuessaan Suomen metsäkeskuksen kanssa tehdyin sopimuksin arvokkaan metsäelin ympäristön säätämiseen maanomistajat voivat saada Kestävän metsätalouden rahoituslakiin (Kamera) perustuvaa määräaikaista ympäristötukea. Kameran kautta yksityiset maanomistajat voivat saada tukea myös usean tilan yhteisiin luonnonhoitohankkeisiin. Kamera-tuella tehdyt määräaikaisten sopimukset ovat osa METSO:n mukaista vapaaehtoista suojelua.

2.3 METSO-toimintaohjelma

Vapaaehtoista Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmaa (METSO) toteutetaan valtion budjettirahoituksella vuosina 2008–2025 (Valtioneuvoston periaatepäätös... 2014). METSO:n keskeisenä tavoitteena on turvata suomalaisen metsäluonnon monimuotoisuus. Ohjelmalla voidaan samalla edistää luonnon virkistyskäyttöä ja yritystoimintaa sekä huolehtia maisemasta.

METSOlla pyritään turvaamaan erityisesti luonnontilaisia metsiä. Luontoarvoiltaan myös tavanomaisempi kohde saattaa olla arvokas, jos se täydentää lähistöllä olevaa suojelualuetta. METSOon valittavilla luontokohteilla on tarkat, yhtenäiset valintaperusteet. Pääpaino on sellaisilla metsäelin ympäristöillä, joilla on eniten merkitystä monimuotoisuudelle.

METSO:n tarjoamat vaihtoehdot metsänomistajalle ovat pysyvä suojelu, määräaikaisten suojelu ja metsäluonnonhoito. Sopiva vaihtoehto mietitään yhdessä metsänomistajan kanssa alueen luonnonarvojen ja metsänomistajan tavoitteiden pohjalta. ELY-keskus päättää luonnonsuojelulain mukaisesta pysyvästä ja määräaikaisten suojelusta. Suomen metsäkeskus päättää Kameran mukaisesta määräaikaisten ympäristötuesta ja metsäluonnon hoitohankkeista.

METSO:n toimenpiteiden etenemisestä tuotetaan vuosittain seurantatietoa. Tilastoitavaa tietoa METSOsta kertyy erityisesti toimenpiteiden toteuttamisesta (esim. Rantala ym. 2014).

3 Metsätiedon tuottajat ja tietojärjestelmät

Suomen metsiin liittyvää tietoa kootaan ja ylläpidetään monen organisaation yhteistyönä. Metsien tilaa koskevat tilastot perustuvat pitkälti metsävaratietoihin, joita kootaan valtakunnallisiin ja paikallisiin metsäinventointeihin perustuen. Metsäntutkimuslaitos (Metla) on seurannut metsien tilaa jo 1920-luvulta lähtien valtakunnan metsien inventoinneilla. Merkittäviä metsällisen tiedon tuottajia Metlan lisäksi ovat Metsähallitus ja Suomen metsäkeskus sekä metsäyhtiöt. Suojelualueisiin liittyvää tietoa tuottavat myös ympäristöministeriö, ELY-keskukset ja Suomen ympäristökeskus (SYKE). Valtakunnallisten metsiä ja metsien suojelutoimia koskevien tilastojen kokoajana ja julkaisijana on vuoden 2014 loppuun toiminut Metla.

3.1 Metlan Metsätilastollinen tietopalvelu

Metsäntutkimuslaitos on ollut tilastolain (280/04) tarkoittama toimialansa tilastoja laativa viranomainen. Metlan tilastotuotannosta on vastannut Metsätilastollinen tietopalvelu. Tiedonantajilla ei ole lakisääteistä velvoitetta antaa tietoja tilastoja laativalle viranomaiselle, joten tilastotuotannon lähtökohtina ovat yhteistyö ja vapaaehtoiset sopimukset tiedontuottajien kanssa. Metsätilastollinen tietopalvelu on yhteistyössä sidosryhmien ja tiedontuottajien kanssa kehittänyt tilastojen sisältöä ja tiedonkeruuta.

Metlan tuottamat tilastojulkaisut ovat osa Suomen virallista tilastoa. Kuukausi- ja vuositilastot on julkaistu Metsätilastotiedote-sarjassa. Vuosittain on julkaistu noin 50 Metsätilastotiedotetta eri aihealueilta. Suurin osa tiedotteiden tiedoista löytyy myös verkkopalvelusta. Metsätilastolliseen vuosikirjaan on koottu laajasti metsäalaan liittyvää tietoa. Vuositiedon lisäksi vuosikirjassa on eri aihealueilta pitkiä aikasarjoja. Vuoden 2014 alusta verkkopalvelun tiedot avattiin vapaasti kaikkien käyttöön.

Syksyllä 2014 Metla uudisti tietokantapohjaisen julkaisujärjestelmänsä (tilastot.metla.fi). Sen kautta on saatavissa eri tilastojen pitkät aikasarjat ja julkaisut sähköisinä versioina.

Metlan tilastotuotanto on fuusioitu osaksi Luonnonvarakeskusta 1.1.2015 ja Metsätilastollinen tietopalvelu integroitiin osaksi Luonnonvarakeskuksen Tilastopalvelua, joka vastaa Suomen ruoka- ja luonnonvaratilastojen tuotannosta. Luken tilastot julkaistaan stat.luke.fi verkkopalvelussa.

Suojelualueilastointi Metlassa

Metsiensuojelun tilastot ovat perustuneet pääosin Metsien suojelun luokittelun ja tilastoinnin yhtenäistämistyöryhmän (SUTI) vuonna 2002 laatimiin tilastointiperiaatteisiin (Metsien suojelun luokittelun... 2002). Metsien suojelualueilastot on viimeksi julkaistu kattavasti vuonna 2009 (Ylitalo 2009), jolloin tiedot perustuivat 31.12.2008 vallinneeseen tilanteeseen. Tilastot sisältävät tiedot suojelluista ja rajoitetuissa metsätalouskäytössä olevista alueista metsäkeskuksittain, maa- ja suojeluluokittain sekä suojelualueityypeittäin. Esitetyt pinta-alat kattavat maa-alan ilman vesialueita.

Metsien suojelualueilastoja ei ole koottu vuoden 2009 jälkeen, koska

- muutokset pinta-aloissa ovat pieniä, suojelualueityyppejä on paljon
- tietojen saanti ollut vaikeaa muista kuin valtion mailla olevista suojelualueista
- kaikista suojelualueista ei ole ollut maaluokka -tietoa, vaatii työlästä laskentaa
- kaikista suojelualueista ei ole ollut metsäkeskusalue -tietoa, vaatii selvitystyötä
- ympäristöhallinnon paikkatietojärjestelmä uudistus on ollut käynnissä
- metsätilastoinnin painopiste on ollut teollisuus- ja energiapuun kauppatilastojen kehittämisessä
- on odotettu metsien suojelualueilastoinnin työryhmän perustamista ja sen laatimia suuntaviivoja.

Metsätilastolliseen vuosikirjaan on päivitetty maapinta-alatietoja lakisääteisistä luonnonsuojelu- ja erämaa-alueista valtion mailla vuoden 2009 jälkeen vuosittain. Viimeinen vuoden 2014 julkaisu sisältää myös yksityiset luonnonsuojelualueet (Metsätilastollinen vuosikirja 2014). Luonnonvarakeskuksessa suunnitellaan koko tilastotuotannon kattavaa tilastollista e-vuosikirjaa. Pääjulkaisukanava on stat.luke.fi verkkopalvelu, jossa julkaistaan kaikki Luonnonvarakeskuksen vastaamat tilastot.

3.2 Metsähallituksen vastuut ja paikkatietojärjestelmät

Suojeltujen metsien tilastoon sisältyvästä pinta-alasta noin 90 % on valtionmaita, joita hallinnoi Metsähallitus. Nykyisessä Metsähallituslakiin (2004) perustuvassa organisaatiossa metsätalousmaat ovat metsätalousyksikön taseessa ja suojelualueet ovat julkisten hallintotehtävien (luontopalvelujen) taseessa. Yksiköt ovat vastanneet hallinnassaan olevien alueiden hoidosta ja alueita koskevan paikkatiedon ylläpidosta. Valtion maat ja vedet muodostavat kuitenkin yhtenäisen paikkatietokokonaisuuden.

Metsähallituksen OmaisuusGis-järjestelmä sisältää kattavat tiedot valtion maiden kiinteistöistä ja alueiden nykyisestä maankäytöstä. Lisäksi metsätaloudella ja luontopalveluilla on omat paikkatietosovellukset, joilla ylläpidetään luonnonvaratietoa ja suunnitellaan alueiden hoitoa ja käyttöä. Paikkatietoihin sisältyvät mm. tiedot kasvupaikoista, puustosta, teistä, virkistysrakenteista ja -reiteistä sekä erilaisista erityisarvoista, esimerkiksi uhanalaisten lajien esiintymistä, luonto- ja kulttuuriperintökohteista sekä maisema- ja riistakohteista.

Paikkatietosovelluksia on kehitetty voimakkaasti viime vuosina ja pääosa uusista järjestelmistä saadaan tuotantokäyttöön vuoden 2015 aikana. Valtion metsätalousmaiden paikkatietoa hallitaan jatkossa SILVIA-sovelluksella. Suojelualueita koskevien paikkatietojen SALT-kokonaisuus kattaa valtionmaiden lisäksi myös yksityisessä omistuksessa olevien lakisääteisten luonnonsuojelualueiden ja muiden suojelualueiden (ml. Natura-alueiden) tiedot, joiden ylläpitämisestä vastaavat ELY-keskukset. Suojelualueiden perustiedot (rajaus ja keskeisimmät ominaisuustiedot) on koottu Suojelualueetietojärjestelmään (SATJ). Suojelualueiden aluekohtainen suunnittelu ja seuranta toteutetaan SASS-sovelluksella. Luontotyyppikuvioita sekä ennallistamisen ja luonnonhoidon suunnittelua ja seurantaa hallitaan SAKTI-sovelluksella ja lajeja koskevia esiintymätietoja ja niiden hoidon suunnittelua ja seurantaa LajiGis-sovelluksella.

Metsien suojelualueetilastoja varten Metsähallituksesta Metlalle toimitetut tiedot on aikaisemmin laskettu käyttäen edellä kuvattujen paikkatietojärjestelmien edeltäjiä KihtiGis- ja SutiGis-sovelluksia. Uusien paikkatietosovellusten valmistuttua Metsähallituksen metsätalousalueiden suojeltujen kohteiden pinta-alat voidaan laskea SILVIA-sovelluksen avulla ja Metsähallituksen sekä yksityisten suojelualueiden metsäpinta-alat SAKTI-sovelluksen avulla. Myös METSON toimenpiteisiin, kuten suojelualueiden hankintaan, perustamiseen ja puustoisten elinympäristöjen inventointi-, luonnonhoito- ja ennallistamistoimiin sekä talousmetsien luonnonhoitotoimiin liittyvät tilastot voidaan aikaisempaa yksinkertaisemmin tuottaa näistä järjestelmistä.

3.3 Ympäristöhallinto

Suojelualueiden SALT-järjestelmäkokonaisuuteen kuuluvat paikkatietosovellukset (SATJ, SAKTI, LajiGis, SASS) on suunniteltu palvelemaan monipuolisesti suojelualueisiin liittyviä tehtäviä koko luonnonsuojeluhallinnossa. Näitä toimia ovat mm. luonnonsuojelualueiden maanhankinta, perustamistoimet, luontotyyppien ja lajien inventointi, maankäytön strateginen suunnittelu, monenlainen toimenpidesuunnittelu sekä kaikkien näiden toimien ja suojelualueiden ja niiden muodostaman verkoston tilan seuranta. Sovellustenhallinnasta vastaa Metsähallituksen luontopalvelut. Luontopalvelujen lisäksi suojelualueiden tietoja ylläpitävät, koostavat, käyttävät ja toimittavat eteenpäin ympäristöministeriö, ELY-

keskukset ja SYKE. SALT-järjestelmä on aluksi vain luonnonsuojeluhallinnon käytössä, mutta myöhemmin on tarkoitus rakentaa järjestelmään rajapintapalvelu, jonka avulla valikoidut tiedot saadaan laajemmin käyttöön.

Suojelukohteiden omistussuhteiden ja pinta-alojen sekä luontoarvojen tiedon hallinta tapahtuu suojelualuejärjestelmässä. Ympäristöministeriö koostaa vuositilastot suojelualueiden hankinnasta, perustamisesta ja hoidosta sekä toteutuneista muista METSO-toimista. SYKE on Euroopan ympäristötietoverkoston (EIONET) kansallinen yhteistyötaho ja toimittaa Euroopan ympäristökeskukselle (EEA) Suomesta vuosittaiset tilastotiedot mm. suojelualueista (ks. tarkemmin luku 4.1.). SYKellä on tärkeä rooli myös maakuntakaavojen paikkatiedon yhdistämisessä ja tiedon saattamisessa muiden toimijoiden käyttöön. Muun muassa suojelualuevaraukset (SL-merkinnät) on tarkoitus viedä kattavasti osaksi SATJ:ta.

3.4 Suomen metsäkeskus

Yksityismetsätalouden tilastointitehtävät siirtyivät Metsätalouden kehittämiskeskus Tapiolta Suomen metsäkeskukselle vuonna 2012. Metsäkeskus ei tuota 'Tapiion vuositilastot' kaltaista tilastojulkaisua, vaan tietoa lähinnä sen omista suoritteista. Suojelutilastointiin liittyen keskeiset Metsäkeskuksen suoritteet liittyvät metsälakien toimeenpanoon ja valvontaan, metsävaratiedon ylläpitoon ja METSON toteutukseen.

Metsien suojelualueilastoihin Metsäkeskus tuottaa metsävaratietoon perustuvana tiedot metsälain erityisen tärkeistä elinympäristöistä sekä muista arvokkaista elinympäristöistä ja METSO-ohjelman luontotyypeistä. Tiedot on tilastoitu Metsäkeskuksen paikkatietojärjestelmään. Osana tilastointitehtäviä Metsäkeskus kokoaa myös METSON seurantatiedot metsätalouden ympäristötuesta ja metsäluonnon hoitohankkeista.

3.5 Muut tiedontuottajat

Muita tärkeitä tiedontuottajia ovat metsäteollisuus, kunnat ja seurakunnat sekä Ahvenanmaan maakuntahallitus. Suomen metsäkeskuksen metsävaratieto ei kata julkisyhteisöjen ja metsäteollisuus yritysten alueita. Kuntien, seurakuntien ja metsäteollisuuden tilastointi on kerätty toimijakohtaisesti. Ahvenanmaan maakuntahallituksen päätöksellä on perustettu luonnonsuojelualueita, joista se ylläpitää ja ilmoittaa tiedot.

4 Suojelualueiden ja metsien suojelun kansainvälinen tilastointi

4.1 Kansainväliset suojelualueuudatelmät ja -tietokannat

Yhdistyneiden kansakuntien (YK) päätöksellä maailman luonnonsuojelualueista pidetään luetteloa, jonka perusteella myös seurataan suojeltujen pinta-alojen kehittymistä osana Biodiversiteettisopimuksen (CBD) vuoteen 2020 ulottuvaa strategista ohjelmaa (Convention on Biological Diversity, Strategic... 2010). YK:n ympäristöohjelman yhteydessä toimiva World Conservation Monitoring Centre (WCMC) kokoaa tietoa maailmanlaajuiseen suojelualueitietokantaan (World Database on Protected Areas WDPA). Saamansa tiedon perusteella WCMC laatii arvioita suojelualueita koskevien tavoitteiden edistymisestä.

Biodiversiteettisopimuksen strategisena tavoitteena on paitsi lisätä suojelualueiden kattavuutta maailmanlaajuisesti, myös edistää suojelualueverkoston ekologista edustavuutta ja kytkeytyneisyyttä

verkostoa tukevien alueiden tehokkailla monimuotoisuutta turvaavilla toimilla. CBD:n strateginen suojelualueita koskeva tavoite 11 on kirjattu Suomen biodiversiteettiohjelmaan seuraavasti:

”Suojelualueiden verkosto ja sitä tukevat muut alueiden käyttöä ohjaavat monimuotoisuuden turvaamiskeinot¹ kattavat vähintään 17 % Suomen maa-alueiden ja sisävesien yhteispinta-alasta ja 10 % rannikko- ja merialueiden yhteispinta-alasta. Verkoston toimivuutta ja kattavuutta on vahvistettu etenkin Etelä-Suomessa. Suojelualueet ovat asianmukaisesti hoidettuja ja ekologisesti ja alueellisesti edustavia. Suojelualueet ovat hyvin yhteen kytkeytyneitä ja vihreä infrastruktuuri yhdistää ne laajempiin maisemakokonaisuuksiin ottaen huomioon perinnemaisemien erityispiirteet. Monimuotoisuuden turvaamista jatketaan talousmetsissä.”

Kansainvälinen luonnonsuojeluliitto IUCN on vuonna 1994 laatinut ja 2008 päivittänyt kriteerit, joiden perusteella alueet määritellään suojelualueeksi ja luokitellaan kansallisten suojelualuejärjestelmien erilaisten aluetyyppien vertailemiseksi (Dudley 2008). WDPA-tietokantaan ilmoitetaan aluekohtaisesti ns. perustiedot (nimi, aluetyyppi, maa- ja vesiala, perustamisajankohta, rajat paikkatietona) sellaisista suojelluista alueista, jotka täyttävät IUCN:n suojelualuemääritelmän:

”... lainsäädäntöön tai muihin sitoviin päätöksiin perustuva, selkeästi rajattu ja tunnustettu maantieteellinen alue, jonka perustamisen tarkoituksena ja hoidon ensisijaisena tavoitteena on saavuttaa luonnon pysyväluonteinen suojelu sekä turvata siihen liittyvät kulttuuriset arvot ja ekosysteemipalvelujen saatavuus.”²

IUCN:n hyväksymän suojelualueen määritelmän tulkinnasta Suomessa ja suojelualueiden luokittelun periaatteista saavutettiin Metsähallituksen, ympäristöministeriön ja sidosryhmien kesken yhteinen näkemys vuoden 2013 aikana ja periaatteet kirjattiin asiakirjaan ”IUCN:n suojelualueluokituksen soveltaminen Suomessa” (Heinonen & Juvonen 2013). Suomi on ensimmäisiä maita, joissa luokittelun soveltamisperiaatteet on luotu ja otettu käyttöön kansallisella tasolla.

Määritelmän täyttävät perustetut suojelualueet pyritään luokittelemaan IUCN:n luokkiin kansallisten periaatteiden mukaisesti. Suojelualueiden suojelun ja hoidon tavoitteisiin perustuvia luokkia on seitsemän; näiden määritelmät esitellään liitteessä 3. Valtionmaiden perustetut suojelualueet on luokiteltu keväällä 2014. Yksityiset suojelualueet (YSA) pyritään luokittelemaan lähivuosina. Perustettaville uusille suojelualueille IUCN-luokka määritellään säädösvalmistelun yhteydessä. Natura 2000 -alueita ei luokitella omina kokonaisuuksinaan, vaan pelkästään niiden kansalliseen verkkoon sisältyvät kohteet.

Euroopan ympäristökeskus ylläpitää yhteistä tietokantaa Euroopan maiden kansallisesti perustetuista suojelualueista (Common Database on Designated Areas CDDA). Tietokanta on osa EIONET -verkoston ns. pakollisten tietojen kokonaisuutta eli ympäristötietoja, joiden toimittamiseen EU:n jäsenmaat ovat sitoutuneet. EEA:n ja WCMC:n välisellä sopimuksella ja EIONET:n jäsenmaiden suostumuksella Euroopan suojelualueita koskevat tiedot siirretään suoraan osaksi YK:n kansainvälistä tietokantaa. Natura 2000 -verkostoon kuuluvista suojelualueista pidetään erikseen EEA:ssa EU:n jäsenmaat kattavaa tietokantaa (UNEP-WCMC 2013 a ja b). Myös tästä tietokannasta EEA toimittaa perustiedot WCMC:lle (EEA 2012).

IUCN:n määritelmän täyttävien (luonnon)suojelualueiden lisäksi tilastoidaan kansainvälisesti myös muulla tavoin monimuotoisuutta turvaavien alueiden pinta-aloja. Erityisesti metsien suojelun kattavaa tilastointia ja sen yhtenäistämistä on pyritty edistämään jo pitkään.

1 CBD:n strategisen ohjelman tavoite englanniksi: Target 11:”...systems of protected areas and other effective area-based conservation measures...”

2 IUCN:n määritelmä englanniksi: ”A clearly defined geographical space, recognised, dedicated and managed, through legal or other effective means, to achieve the long-term conservation of nature with associated ecosystem services and cultural values”.

4.2 Metsien suojelun tilastointi Euroopan metsäministerikonferenssin puitteissa

Euroopan metsäministerikonferenssien (Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe, MCPFE, nykyisin FOREST EUROPE) tarkoituksena on luoda edellytykset Euroopan metsien suojelemiseksi ja metsien kestävä hoidon ja käytön edistämiseksi (Forest Europe... 2011). Yleiseurooppalaisia metsäministerikonferensseja on järjestetty neljän vuoden välein vuodesta 1990 alkaen. Kokouksia varten on tuotettu Euroopan metsien tila -raportteja, joiden osana metsien suojelua kuvaavat tilastot on julkaistu vuosina 2003, 2007 ja 2011. Uusimman raportin tiedonkeruu on tehty ja se tullaan julkaisemaan vuonna 2015.

Euroopan metsien suojelun luokittelua varten kehitettiin vuosina 2001–2003 eurooppalaisen COST yhteistyön kautta MCPFE suojeluluokitus. Taustana oli se, että maailmanlaajuisista vuonna 1994 laadittua IUCN:n suojelualueluokitusta ja ohjeistusta oli vaikea soveltaa Euroopan metsiin. Euroopassa väestötiheyden, yksityisen metsänomistuksen ja pitkään jatkuneen metsien käytön vuoksi suojelualueet ovat usein pieniä, ja ne sijaitsevat sirpaloituneina muiden maankäyttömuotojen sisällä, ja ovat jakaantuneet hyvin erilaisiin suojelumuotoihin ja -keinoihin. IUCN:n vuoden 1994 luokitus perustui lähtökohtaisesti laajojen, koskemattomien ja valtioiden omistamien suojelualueiden luokitteluun, joiden osana voi olla muitakin ekosysteemejä kuin metsäalueita.

MCPFE:n raportoinnissa biologista monimuotoisuutta varten suojellut alueet on jaettu kolmeen alaluokkaan. Tiukimpaan luokkaan kuuluvissa metsissä ei sallita mitään toimenpiteitä (luokka 1.1 No active intervention). Omat luokkansa on myös kohteille, joissa sallitaan vähäiset toimenpiteet (luokka 1.2 Minimum intervention) ja alueille, joita suojellaan aktiivisesti hoitamalla (luokka 1.3 Conservation through active management). Lisäksi oma luokkansa on maiseman suojelualueille (luokka 2 Landscape protection). MCPFE-tilastointi perustuu YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestön (FAO) metsän määritelmään (ks. tarkemmin 5.4).

Metla on koostanut Valtakunnan metsien inventoinnin (VMI) aineistoista Suomea koskevat tiedot MCPFE-raportointia varten (ks. Parviainen & Frank 2006 ja Parviainen et al. 2010). VMI:n koealoilta on määritetty kansallisen maaluokkajaon lisäksi FAO:n määritelmään perustuva metsäala, jotta tiedot kansainväliseen metsätilastoon pystytään tuottamaan. Metla on painottanut MCPFE-luokittelun tulkinnessa SUTI-luokittelun tapaan metsätalouden, ja sille asetettujen rajoitteiden näkökulmaa. Laskenta on perustunut VMI-datan lisäksi SYKEN paikkatietoaineistoihin, Metsähallituksesta saataviin erityisalue tietoihin sekä (maakunta)kaavamerkintöihin. Vertailu kansallisiin suojelualueiden ja metsien suojelun tilastoihin on erilaisista lähtökohdista johtuen ollut vaikeaa.

MCPFE:n luokitus otettiin käyttöön vuoden 2003 Euroopan metsien tilan raportoinnissa. Raportoinnin ohjetta on tarkennettu vuonna 2006 ja viimeksi vuonna 2010, mm. Natura 2000 -alueiden osalta. Tarkennettu ohjeistus sisältää myös kriteeristön suojelluksi metsäalueeksi hyväksyttävistä kohteista sekä suojeluluokkien vertailun IUCN:n vuoden 1994 suojelualueluokitteluun. Keskeiset metsien suojelualueen kriteerit, ovat useilta osin kuitenkin yhteneväisiä IUCN:n vuonna 2008 päivitetyn luokittelun määrittelemiin ja ohjeistukseen.

MCPFE:n luokituksen periaatteet ovat:

- lakisääteinen perusta ja
- pitkäaikainen sitoumus (vähintään 20 vuotta) sekä
- selkeä maantieteellinen aluerajaus ja
- rajaukselle olemassa oleva määrittely (metsän) monimuotoisuuden, luonnonpiirteiden tai maiseman suojelemiseksi.

Hiljattain Suomessa tehdyn valtionmaiden suojelualueiden IUCN-luokittelun pohjalta voidaan myös arvioida aiemmin (2011) tehtyä MCPFE-luokkien tulkintaa suhteessa vuoden 2010 ohjeeseen ja siinä esitettyihin IUCN-luokkien vastaavuuksiin. Tämän METI-työn yhteydessä tehdyn aluetyyppikohtaisen tarkastelun pohjalta voidaan todeta, että suojeltujen metsäalueiden määrittelyä ja MCPFE:n (Forest Europe) tilastointiohjeistuksen tulkintaa tarkentamalla voidaan metsien suojelun kansallista ja kansainvälistä tilastointia yhtenäistää.

5 Ehdotus metsien suojelualue-tilastoinnin luokitteluksi

METI-työryhmä ehdottaa, että

käytössä oleva SUTI-luokitteluun perustuva metsien suojelualueiden ja muiden metsien luontoarvojen suojelua tukevien erityisalueiden tilastointi korvataan vuodesta 2015 alkaen tässä luvussa esiteltävällä METI-luokittelulla.

5.1 METI-luokittelun yleisesittely

Ehdotetun metsien suojelualue-tilastoinnin METI-luokituksen tavoitteena on selkiyttää suojelun määritelmiä ja mahdollistaa yhteismitallisuus suojelualueiden ja muun metsien suojelun kansallisessa ja kansainvälisessä tilastoinnissa. Luokituksen lähtökohtana on IUCN:n määritelmä suojelualueesta (ks. edellä luku 4.1) sekä Suomen luonnonsuojelu- ja muu lainsäädäntö. Pyrkimyksenä on mahdollistaa yhteismitallisuus myös edellä kuvatun Euroopan metsien suojelun tilaston (MCPFE, Forest Europe) kanssa.

Metsäksi METI-tilastoinnissa määritellään kansallisen käytännön mukaisesti metsämaat ja kitumaat, joiden osuudet eritellään perustilastoinnissa (tarkemmin luku 5.4).

Suojelluiksi metsiksi määritellään IUCN:n kriteerit täyttävät metsäiset suojelualueet ja talousmetsien ensisijaisesti luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi selkeästi rajatut erityisalueet. Suojelualueen tai -kohteen suojeluarvot ja tavoitteet määrittelevät alueella mahdolliset toimet, mukaan lukien hakkuiden mahdollisuudet. Luonnonsuojelulaki määrittelee maankäytön rajoitukset luonnonsuojelualueella, suojeluohjelma-alueella ja Natura-alueella, metsä- ja muut lait muilla alueilla.

METI-luokitus ja luokkien määritelmät esitetään taulukossa 1. Kunkin luokan määritelmään sisältyy monimuotoisuuden suojelun tavoite, suojelun perusteet ja metsäluonnon suojelusta aiheutuvien rajoitusten vaikutus puuntuotantoon. Suojelluiksi metsiksi luokittelussa määritellään lakisääteisten suojelualueiden (luokka 1) ja talousmetsien monimuotoisuuden suojelukohteiden (luokka 2) metsäksi maaluokan mukaan luettava osuus.

Lakisääteiset suojelualueet -luokka vastaa pääosin kansallista suojelualue-tilastointia, joka toimitetaan tilastokeskukselle ja julkaistaan osana Suomen virallista tilastoa. Näiden aluetyyppien tiedonhallinta on keskitetty Suojelualue-tietojärjestelmään (ks. 3.2), lukuun ottamatta Suomen metsäkeskuksen ylläpitämiä tietoja yksityismetsien monimuotoisuuden turvaamiseksi rajatuista ns. ympäristötukikohteista.

Talousmetsien monimuotoisuuden suojelukohteet -luokka vastaa käsitteellisesti biodiversiteettisopimuksen tavoitteissa mainittuja ” muita tehokkaita aluelähtöisiä suojelutoimia ” (other effective area-based conservation measures, ks. 4.1). Määrittely vastaa myös toistaiseksi voimassa olevaa Forest Europe’n MCPFE -ohjeistusta suojelluiksi metsiksi tulkittavista alueista (Parviainen 2006 ja 2010; ks. tarkemmin luku 4.2). Näiden alueiden tietojen ylläpidosta vastaavat pääosin Metsähallituksen metsätalous ja Suomen metsäkeskus.

Luontoarvojen suojelua tukevat metsät (luokka 3), joihin kuuluvat muut rajoitetussa metsätalouskäytössä olevat erityisalueet ja -kohteet, ehdotetaan tilastoitavaksi aiemman SUTI-luokituksen mukaisesti. Näitä ensisijaisesti muuta kuin monimuotoisuuden suojelua varten rajattuja alueita ei kuitenkaan lasketa suojelluiksi ja pinta-alat tulisivat esittää tilastossa selkeästi suojelualueista ja -kohteista erillisinä. Kyseisen luokan aluetyyppien tilastoinnin tarkoitus on tehdä näkyväksi se luonnon monimuotoisuuden turvaamista tukeva vihreä verkosto, jonka valtion, kuntien ja yksityisten maanomistajien erityisalueina hoitamat metsäiset alueet muodostavat.

Taulukko 1. Metsien suojelualueilastoinnin (METI) alueluokittelu

Suojeluluokka		Määritelmä
SUOJELLUT METSÄT		
Lakisääteiset suojelualueet		
1A	Luonnonsuojelualueet ja luonnonsuojelualueeksi varatut kohteet	<p>Luonnonsuojelualueiden ensisijainen tavoite on pysyvä luonnon suojelu. Alueiden suojelu ja toimenpiteet perustuvat lakeihin ja asetuksiin sekä valtioneuvoston päätöksiin luonnonsuojeluohjelmista ja -alueista.</p> <p>Luonnonsuojelualueiden metsät eivät ole käytettävissä puuntuotantoon. Alueilla voidaan rauhoitusmääräysten puitteissa hoitaa ja ennallistaa luonnonympäristöjä ja perinneluontotyypejä sekä tehdä toimenpiteitä luontaisen ekosysteemin säilyttämiseksi ja alueen luontaisen kehityksen palauttamiseksi.</p>
1B	Muut lakisääteiset suojelualueet	<p>Suojelualueiden tavoitteena on pysyvä luontoarvojen suojelu. Alueiden rauhoitusmääräykset perustuvat säädöksiin ja maankäytön rajoitukset ELY- tai metsäkeskuksen tai maanomistajaorganisaation vastaavan johdon päätökseen.</p> <p>Luonnonhoidon lisäksi voidaan joillakin suojelualueityypeillä sallia hakkuita, jotka eivät vaaranna alueen metsien suojelutavoitetta.</p>
1C	Määräaikaisesti rauhoitetut suojelualueet	<p>Suojelualueiden tavoitteena on luontoarvojen suojelu. Määräaikainen rauhoitus perustuu säädöksen mukaiseen viranomaisen ja maanomistajan väliseen sopimukseen. Uusittavan sopimuksen pitkäaikaisena tavoitteena on pysyväluonteinen alueen suojelu.</p> <p>Määräaikaisesti rauhoitettujen suojelualueiden metsät eivät ole käytettävissä puuntuotantoon.</p>
Taloustmetsien monimuotoisuuden suojelukohteet		
2A	Taloustmetsien erityiset monimuotoisuuskohteet	<p>Kohteiden tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja ne ovat selkeästi rajattuja. Metsätalouden rajoitukset perustuvat metsäkeskuksen päättämään metsävaratietojärjestelmärekisteröintiin tai maanomistajaorganisaation vastaavan johdon päätökseen.</p> <p>Erityisten monimuotoisuuskohteiden metsät eivät lähtökohtaisesti ole käytettävissä puuntuotantoon. Poimintaluonteiset hakkuut ovat mahdollisia kohteiden luontaisen kehityksen palauttamiseksi tai rakennepiirteiden ylläpitämiseksi.</p>

2B	Talousmetsien monimuotoisuuskohteet, rajoitetussa metsätaloustaloudessa	Kohteiden tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja ne ovat selkeästi rajattuja. Metsätalouden rajoitukset perustuvat metsäkeskuksen päättämään metsävaratietojärjestelmärekisteröintiin tai maanomistajaorganisaation vastaavan johdon päätökseen. Monimuotoisuuskohteiden metsissä sallitaan hakkuita, jotka eivät vaaranna kohteen luontoarvoja.
LUONTOARVOJEN SUOJELUA TUKEVAT METSÄT		
3	Muut erityisalueet ja -kohteet, rajoitetussa metsätaloustaloudessa	Erityisalueiden ensisijainen tavoite on muu kuin luontoarvojen turvaaminen ja ne ovat selkeästi rajattuja. Erityisalueet perustuvat esim. maakuntakaavaan tai maanomistajaorganisaation vastaavan johdon päätökseen. Kohteiden tavoitteet ja metsätalouden rajoitukset määritellään maankäyttöpäätöksissä. Erityisalueiden metsät ovat metsätaloustaloudessa, mutta tutkimus- tai virkistyskäyttö, riista- tai luontaistalous sekä maisemalliset arvot rajoittavat puuntuotantoa. Alueiden arvokkaimmat luontokohteet jätetään käsittelyn ulkopuolelle.

5.2 Kohdetyyppien kuvaukset

Seuraavassa avataan edellä esiteltyjä metsien suojelualueiden ja luontoarvojen suojelua tukevien metsien tilastoinnin pää- ja alaluokkia sekä kuvataan yleisellä tasolla aluetyypit, eli maankäytön kohdetyypit, jotka niihin sisältyvät. Liitteeseen 4 on koottu taulukkomuotoinen esitys koko METI-luokituksesta kohdetyypeittäin. Taulukossa kohdetyypit esitetään tilastointivastuun mukaisesti siten, että Metsähallituksen vastuulla olevat valtionmaiden kohteet ovat taulukon alussa ja yksityismaiden ja Ahvenanmaan kohteet sen jälkeen omina kokonaisuuksinaan. On huomioitava, että esitystapaa ei tule tulkita ehdotukseksi metsien suojelun tilastojulkaisun ulkoasuksi; taulukon ensisijainen tarkoitus on osoittaa aluetyyppien sijoittuminen ehdotettuun pääluokitukseen ja esittää vastaavuudet aiempaan SUTI-luokitukseen. Tilaston yksityiskohtainen julkaisutapa ratkaistaan myöhemmin (ks. luku 6.2).

Liitteessä 5 on lisäksi kuvattu yksityiskohtaisesti kaikki METI-tilastoinnin kohdetyypit. Selosteet perustuvat pääosin Metsähallituksen alkuvuonna 2014 tekemään päätökseen valtionmaiden maankäytön kohdetyypeistä (Maankäytön kohdetyypit... 2014). Kuvauksia on täydennetty muiden maanhaltijoiden kohdetyypeillä ja muilla lisätiedoilla.

LAKISÄÄTEISET SUOJELUALUEET

Suojelualueverkkoon luetaan kansallisesti sovittujen periaatteiden mukaan (IUCN:n suojelualueuudituksen soveltaminen Suomessa, 2013) luonnonsuojelulain nojalla lailla tai asetuksella valtion omistamalle maalle tai ELY-keskuksen rauhoituspäätöksellä yksityisen omistamalle maalle perustetut pysyvät luonnonsuojelualueet ja sellaisen perustamista varten kansallisissa luonnonsuojeluohjelmissa ja maakuntakaavoissa varatut alueet (luokka 1A) sekä muun lainsäädännön perusteella perustetut mainitun IUCN:n vuoden 2008 ohjeen määritelmän täyttävät muut suojelualueet (1B). Luokkaan 1A kuuluvat myös luonnonsuojelulain nojalla perustetut ja perustettavat Natura-alueet. Lakisääteisten suojelualueiden maapinta-alat on esitetty liitteessä 1.

METI-työssä on suojelualueiksi luettu IUCN:n hiljattain esittämän tulkinnan mukaisesti myös yksityismaiden pitkäaikaisella säädöspohjaisella sopimuksella määräaikaaisesti rauhoitetut alueet (luokka 1C). Pitkän tähtäimen tavoitteena on pidettävä pysyväluonteista alueen suojelua ja tarkoituksena määräaikaisen

sopimuksen uusimisen mahdollisuutta sen umpeuduttua. Tulkinta tällaisten suojelukohteiden mahdollisesta lukemisesta suojelualueen määritelmään sisältyväksi on esitetty IUCN:n julkaiseman yksityisiä suojelualueita koskevan laajan selvityksen yhteydessä (Stolton et. al. 2014). Tulkintaa ei toistaiseksi ole kansainvälisesti vahvistettu osaksi IUCN:n suojelualueiden luokittelun ohjeistusta, eikä näin ollen osaksi kansallista luokittelun ohjeistakaan. Suomessa määräaikaisille suojelualueille ei anneta IUCN:n suojelualueluokkaa, vaikka ne huomioidaan suojelualueilastoissa.

Luonnonsuojelualueet, myös määräaikaisesti rauhoitetut, ja sellaiseksi perustettavaksi varatut alueet ovat pääsääntöisesti kokonaan metsätaloustoimien ulkopuolella. Muut lakisääteiset tai viranomaisen päätöksellä perustetut suojelualueet jakautuvat niihin, joilla ei harjoiteta metsätaloutta sekä niihin, joilla voidaan sallia toimia, jotka eivät vaaranna niitä luontoarvoja, joiden suojelemiseksi alueet on perustettu.

1A. LUONNONSUOJELUALUEET

Perustetut luonnonsuojelualueet valtion omistamalla alueella

Lähes kaikkien valtionmaiden luonnonsuojelualueiden hallinta ja hoito on keskitetty Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien yksikölle (luontopalvelut). Valtion luonnonsuojelualueisiin kuuluvat kansallis- ja luonnonpuistot sekä muut luonnonsuojelualueet, joihin lukeutuvat mm. soidensuojelualueet, vanhojen metsien ja lehtojen suojelualueet.

Valtionmaiden perustettuja luonnonsuojelualueita oli 1.9.2014 yhteensä 690 ja niiden kokonaismaapinta-ala oli noin 1,5 milj. ha, mistä n. 60 % on metsäksi luettavaa alaa. Muusta maasta kaksi kolmannesta on Lapin kansallispuistoissa ja soidensuojelualueilla. Perustettujen luonnonsuojelualueiden kokonaisalasta noin 13 % on vettä.

Perustetut luonnonsuojelualueet yksityisen omistamalla alueella

Yksityisen luonnonsuojelualueen (YSA) omistaja voi olla yksityinen henkilö, kuolinpesä, yhteisen alueen osakas, yritys, yhdistys, säätiö, seurakunta, kunta tms. YSA-kohteita on perustettu 1920-luvulta lähtien. Valtaosa nykyisistä kohteista perustetaan vanhojen luonnonsuojeluohjelmien, Natura 2000 -kohteiden ja METSO-ohjelman toteuttamiseksi. Rauhoitusmääräykset määrittelevät missä suhteessa YSA-kohde on suojeltu, ml. kielletyt ja sallitut toimet.

Yksityisiä suojelualueita (YSA) oli 1.9.2014 yhteensä noin 9 500 ja niiden pinta-ala oli lähes 300 000 ha, mistä maa-aluetta on vajaa puolet. YSA-kohteet ovat pääosin pieniä (yli 90 % alle 50 ha) ja ne painottuvat Etelä-Suomeen.

Perustetut luonnonsuojelualueet Ahvenanmaalla

Ahvenanmaan maakuntahallituksen päätöksellä on perustettu 53 luonnonsuojelualueita ja ne kattavat noin 35 500 ha, mistä vain 2 600 ha on maata. Alueiden tietojä ylläpitää maakuntahallitus.

1A. LUONNONSUOJELUALUEEKSI VARATUT KOHTEET

Luonnonsuojelualueeksi perustettavia alueita sisältyy sekä ns. ”vanhoihin” luonnonsuojeluohjelmiin, jotka on hyväksytty valtioneuvoston periaatepäätösin vuosina 1978–1996, että sen jälkeen tehtyihin päätöksiin Natura 2000 -verkostoon sisältyvistä alueista. Päätökset ovat:

- Valtioneuvoston periaatepäätös kansallis- ja luonnonpuistojen kehittämisohjelmasta 24.2.1978. Ohjelmaa on täydennetty 2.4.1980, 19.12.1985 ja 16.6.1988.
- Valtioneuvoston periaatepäätös 24.8.1989: Mikkeliinsaarten saariryhmän suojelupäätösalue.
- Valtioneuvoston periaatepäätökset valtakunnallisesta soidensuojelun perusohjelmasta (SSO) 19.4.1979 ja 26.3.1981.
- Valtioneuvoston periaatepäätös valtakunnallisesta lintuvesiensuojeluohjelmasta (LVO) 3.6.1982.
- Valtioneuvoston periaatepäätös valtakunnallisesta lehtojensuojeluohjelmasta (LHO) 13.4.1989.
- Valtioneuvoston periaatepäätös rantojensuojeluohjelmasta (RSO) 20.12.1990.
- Valtioneuvoston periaatepäätökset vanhojen metsien suojelemisesta (AMO) 3.6.1993, 7.12.1995 ja 27.6.1996.
- Valtioneuvoston päätös 20.8.1998 Euroopan yhteisön Natura 2000 -verkoston Suomen ehdotuksen hyväksymisestä. Sen täydennykset ja tarkistukset on tehty 25.3.1999, 8.5.2002, 22.1.2004, 2.6.2005, 23.11.2006 ja 1.3.2012.

Periaatepäätöksiin sisältyvät ohjelmien ja alueiden suojelutavoitteet ja niitä vaarantavien toimien kuvaus. Luonnonsuojeluohjelma-alueista pääosa on sisällytetty Natura-verkostoon ja verkostoon valinnan perusteena olevien luontoarvojen suojelutavoitteet toteutetaan luonnonsuojelulaila. Suojeluohjelmia toteutetaan perustamalla uusia luonnonsuojelualueita valtion tai yksityisen maalle tai hankkimalla yksityismaita valtion omistukseen suojelualueiden perustamista varten.

Luonnonsuojelualueeksi varatut kohteet valtion omistamalla alueella

Valtionmaiden suojeluohjelmissa luonnonsuojelualueeksi perustettavaksi varattuja alueita oli valtionmailla 1.9.2014 kaikkiaan noin 2 300 kohdetta kattaen yli 750 000 ha, mistä noin 80 % on maata. Maa-alueesta arviolta kolmannes on joutomaata. Säädosvalmistelu kohteiden rauhoitusmääräysten laatimiseksi ja luonnonsuojelualueeksi perustamiseksi on meneillään ja jatkuu laajoina alueellisin hankkeina vielä useita vuosia.

Luonnonsuojelualueeksi varatut kohteet yksityisen omistamalla alueella

Luonnonsuojeluohjelmiin sisältyneiden yksityismailla sijaitsevien kohteiden suojelu on pääasiassa toteutettu joko hankkimalla kohteet valtion omistukseen (sisältyvät edelliseen kohdeluokkaan) tai perustamalla yksityisiä suojelualueita (sisältyvät kohdeluokkaan YSA). Suurin osa tämän hetkisten luonnonsuojeluohjelmien kohteista on jo toteutettu. Eniten on toteuttamatta olevia kohteita rantojensuojeluohjelmassa ja lintuvesiensuojeluohjelmassa. Pääosa näiden kohteiden pinta-alasta on vettä.

Luonnonsuojelualueeksi varatut kohteet Ahvenanmaalla

Tähän luokkaan luetaan vielä luonnonsuojelualueina perustamattomia Natura-kohteita.

1B. MUUT LAKISÄÄTEISET SUOJELUALUEET

IUCN-luokitteluperiaatteiden määrittelyn yhteydessä vuonna 2013 linjattiin, että Suomessa erämaa-alueet, luontopalvelujen hallinnassa olevat Metsähallituksen suojelumetsät ja kaikki Natura 2000 -verkostoon sisällytetyt alueet täyttävät kokonaisuudessaan suojelualueen määritelmän. Natura-kohteita on Suomessa reilut 1 800 kappaletta ja niiden yhteispinta-ala on noin 5 milj. ha. Natura 2000 -verkoston kokonaispinta-alasta vajaa 80 % on tarkoitus suojella luonnonsuojelu- tai erämaalain nojalla ja reilu 20 % muilla keinoin.

Valtaosan verkoston pinta-alasta kattavat siis jo perustetut suojelualueet ja suojeluohjelmissa olevat alueet (luokassa 1A) sekä erämaa-alueet. Pääosa Natura-verkoston pinta-alasta, joka jää kansallisen verkoston ulkopuolelle, on merialuetta ja toteutetaan vesilain määräyksillä.

Muut suojelualueet valtion omistamalla alueella

Luokkaan valtionmailla sisältyvät erämaa-alueiden ja luontopalvelujen hallinnoimien suojelumetsien lisäksi metsätalouden hallinnoimille talousmetsäalueille erityisalueina rajatut lainsäädäntöön perustuvat kohteet. Tällaisia ovat valtion retkeilyalueet sekä muut Natura 2000 -verkostoon sisältyvät alueet sekä LsL:n mukaiset laji- ja luontotyyppisuojelelun päätösalueet sekä metsälain erityisen tärkeiden elinympäristöjen rajasalueet.

Metsähallituksen suojelumetsissä ei harjoiteta metsätaloutta, mutta ennallistamis- ja luonnonhoitotoimet voivat olla mahdollisia ja ovat alueen luonteen sekä aikaisemman käytön vuoksi usein tarpeellisia. Erämaa-alueet on valittu Natura 2000 -verkostoon pääosin metsäisten luontotyyppien perusteella. Metsähallituksen johtoryhmän vahvistamissa luonnonvarasuunnitelmissa metsätaloustoimista on kokonaan luovuttu niilläkin alueilla, joilla rajoitettu metsätalous on erämaalain mukaan ollut mahdollista. Päätös on kirjattu myös ympäristöministeriön vahvistamiin erämaa-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmiin.

Valtion retkeilyalueet ovat osittain tai kokonaan sisällytetty Natura 2000 -verkostoon ensisijaisesti metsäisten luontotyyppien perusteella, minkä vuoksi hoito- ja käyttösuunnitelmissa metsätaloustoimia rajoitetaan niin, etteivät ko. luontoarvot vaarannu. Rajoitettua puuntuotantoa harjoitetaan muutenkin pääsääntöisesti vain sellaisilla Natura 2000 -verkostoon sisältyvillä kohteilla, joita ei toteuteta luonnonsuojelualueita perustamalla. Näiden alueiden perusteena olevien (metsäisten) direktiiviluontotyyppien ja lajien suojelutavoitteet toteutetaan luonnonsuojelulain yleisillä Naturaa kokevilla säännöksillä sekä metsä-, maa-aines-, rakennus- ja maankäyttö- tai vesilain erityisillä säännöksillä mm. lupamenettelyjen kautta. Metsähallituksen metsätalousyksikön hallinnassa olevaa Natura-verkostoon kuuluvaa aluetta, jonka maankäyttöä ei ole varattu virkistys- tms. tarkoitukseen (esim. virkistysmetsänä), on noin 25 000 ha (kohdeluokka 102, ks. liite 5). Merkittävä osa kuuluu suojeluohjelmarajauksiin ja on luonnonsuojelulailla toteutettavan (Natura-)alueen välittömässä yhteydessä, mikä asettaa niiden käytölle reunaehdot.

Lisäksi ns. lakikohteilla (luonnonsuojelulain luontotyyppin tai metsälain erityisen tärkeän elinympäristön rajasalueella) varoivat hakkuut, jotka eivät vaaranna kohteen suojelutavoitetta, voivat olla mahdollisia.

Muut suojelualueet yksityisen omistamalla alueella

Yksityisten ja yhteisöjen mailla luokkaan 1B kuuluvat valtionmaita vastaavat Natura 2000 -verkostoon sisältyvät alueet, LsL:n mukaiset laji- ja luontotyyppisuojelelun rajasuorotalueet (ERA- ja LTA-kohteet) sekä metsälain erityisen tärkeiden elinympäristöjen rajasalueet. Lakikohteilla ei saa harjoittaa metsätalous- tai muita toimia, jotka vaarantavat elinympäristön ominaispiirteet.

Muut suojelualueet Ahvenanmaalla

Myös Ahvenanmaalta luokkaa 1B luetaan edellä mainittuja vastaavat suojelualueet, sikäli kuin niitä on selkeästi maakuntahallituksen päätöksellä rajattu. Tilastoihin voidaan liittää paikkatietojärjestelmään tallennetut kohteet. Pääsääntöisesti nämä ovat Natura-aluearajauksia, joista ei muodosteta luonnonsuojelualueita tai lakisääteisiä elinympäristöarajauksia.

1C. MÄÄRÄAIKAISESTI RAUHOITETUT SUOJELUALUEET

Määräaikaiset suojelukohteet yksityisen omistamalla alueella

IUCN:n esittämän uuden tulkinnan (Stolton et al., 2014) mukaisesti yksityismaiden kohteet, jotka on rauhoitettu määräaikaisesti ELY-keskuksen ja maanomistajan välisellä luonnonsuojelulakiin perustuvalla sopimuksella enintään 20 vuodeksi (MRA-kohde) tai metsäkeskuksen ja maanomistajan välisellä kestävän metsätalouden rahoituslakiin (Kemera-kohde) perustuvalla ympäristötukisopimuksella aina 10 vuodeksi (aiemmin 30 vuodeksi) kerrallaan, voidaan tulkita suojelualueiksi. MRA-kohteilla maa-aluetta on 1300 hehtaaria (Metsätilastollinen vuosikirja 2014). Vuoden 2013 lopussa voimassa olevia ympäristötukisopimuksia oli kaikkiaan 54 496 hehtaarin alalla (Metsätilastollinen vuosikirja 2014).

Tähän kohdetyyppiin ei lueta pysyvästi rajattuja metsälain erityisen tärkeitä elinympäristöjä, vaikka ne olisivat määräaikaisella ympäristötuella korvattuja (nämä luetaan luokkaan 1B). Metsälakikohteiden ohella määräaikaiset ympäristötukikohteet voivat sisältää METSO-ohjelman luontotyyppejä sekä muita arvokkaita elinympäristöjä, jotka on rajattu metsäkeskuksen paikkatietojärjestelmään. Paikkatietotyökalujen avulla voidaan tilastoista poistaa päällekkäiset rajaukset.

Määräaikaiset suojelukohteet Ahvenanmaan maakunnan omistamalla alueella

Luonnonsuojelulakiin perustuvat Ahvenanmaan maakuntahallituksen päätöksellä määräaikaisesti rauhoitetut alueet tulkitaan edellä kuvatulla tavalla suojelualueiksi.

TALOUSMETSIEN MONIMUOTOISUUDEN SUOJELUKOhteet

Suomessa suojelualueiden metsiä täydentävät muut luonnon monimuotoisuutta turvaavien suojelutoimien alueet ja kohteet, jotka ovat rajattuina metsätalouskäytön ulkopuolella kokonaan (luokka 2A) tai osittain (2B). Lisäksi ekologista verkostoa tukevat monenlaiset rajoitetussa metsätalouskäytössä olevat erityisalueet, joiden ensisijainen tarkoitus on muu kuin luonnonsuojelu (ks. jäljempänä Muut luontoarvojen suojelua tukevat metsät, luokka 3).

Talousmetsien monimuotoisuuden suojelukohteet ovat sellaisia ensisijaisesti luonnon monimuotoisuutta turvaamaan tarkoitettuja erityisalueita, jotka eivät kuitenkaan täytä IUCN:n suojelualueen määritelmää Suomessa sovitun tulkinnan mukaan. Suojelukohteet, jotka on selkeästi rajattu (viranomaisen tai vastaavan ylläpitämään paikkatietojärjestelmään) ja joilla on määritelty suojelutavoite, voidaan kuitenkin tulkita suojelluiksi.

Talousmetsien suojelukohteiden metsätalouskäytön rajoitukset perustuvat maanomistajan (valtionmaiden osalta Metsähallituksen ja yksityismaiden osalta esim. metsäyhtiön) omaan päätökseen, joka ei perustu suoraan lakiin kyseisten aluetyyppien suojeluvelvoitteesta. Monet näistä metsien monimuotoisuutta turvaavista vapaaehtoisista suojelutoimista sisältyvät METSO-ohjelmaan ja yksityismailla niitä rahoitetaan valtion budjetista. Toisaalta mm. Metsähallituslakiin perustuvien monimuotoisuuden turvaamisen velvoitteiden perusteella talouskäytön ulkopuolelle jätettyjen valtion metsätalousalueiden taloudelliset vaikutukset ovat merkittäviä, ja niistä raportoidaankin vuosittain (ns. YV-monimuotoisuuskohteet, vrt. luku 2.2).

2A. TALOUSMETSIIEN ERITYISET MONIMUOTOISUUSKOHEET

Talousmetsiin rajattujen erityisten monimuotoisuuskohteiden metsät eivät lähtökohtaisesti ole käytettävissä puuntuotantoon. Näissä kohteissa poimintaluonteiset hakkuut ovat kuitenkin mahdollisia kohteiden luontaisen kehityksen palauttamiseksi tai monimuotoisuudelle tärkeiden rakennepiirteiden ylläpitämiseksi.

Kohdetyyppeihin sisältyvät Metsähallituksen metsätalouden taseessa olevat suojelumetsät, joista on luonnonvarasuunnittelun tai muun prosessin yhteydessä tehty johtoryhmän päätös, jonka perusteella kohteet on siirretty suojelutarkoituksessa talouskäytön ulkopuolelle. Osa näistä suojelukohteista on tarkoitettu valtioneuvoston päätöksellä siirtää julkisten hallintotehtävien eli luontopalvelujen hallintaan, jolloin ne luetaan luokkaan 1B.

Lisäksi valtion talousmetsiin rajataan Metsätalouden ympäristöoppaan mukaisia erityisiä monimuotoisuuskohteita. Kohteet voivat olla uhanalaisia metsä- tai muita luontotyyppejä (esim. METSO-kohteet) tai uhanalaisten lajien esiintymiä (muut kuin lakisääteisesti rajattavat, jolloin kuuluvat luokkaan 1B). Joukkoon sisältyy myös laajoja alueita, ml. sellaisia, joiden suojelusta on sovittu ympäristöjärjestöjen kanssa (ns. dialogi- ja Metsä-Lappi-kohteita) (Pohjois-Suomen vanhojen... 2007). YV-laskelmiin sisältyy jonkin verran sellaisia erityisiä kohteita (mm. ekologisina yhteyksinä), joissa on tarkoituksenmukaista tehdä poimintahakkuuta luontaisen kehityksen palauttamiseksi tai rakennepiirteiden ylläpitämiseksi.

Metsähallituksen metsätalous-yksikön hallinnassa olevat kitumaat sisältyvät luokkaan 2A vain siltä osin kuin ne on rajattu ja määritetty monimuotoisuuden erityiskohteiksi.

Valtionmaiden erityisiä monimuotoisuuskohteita vastaavat esimerkiksi metsäyhtiön johtokunnan tai vastaavan päätöksellä talouskäytön ulkopuolelle rajatut kohteet voidaan lukea luokkaan 2A. Vastaavin perustein voitaisiin tilastoida myös kuntien ja muiden yhteisöjen erityiset monimuotoisuuskohteet.

2B. TALOUSMETSIIEN MONIMUOTOISUUSKOHEET, RAJOITETUSSA KÄYTÖSSÄ

Talousmetsiin rajataan myös sellaisia monimuotoisuuskohteita, joilla sallitaan rajoitetut hakkuut, jotka eivät vaaranna kohteiden luontoarvoja. Rajoitukset perustuvat metsäkeskuksen päätöksellä tehtyyn kohteiden rekisteröintiin lakisääteiseen metsävarajärjestelmään tai maanomistajaorganisaation vastaavan johdon päätökseen. Valtionmailla osa Metsätalouden ympäristöoppaan mukaisista YV-monimuotoisuuskohteista on tällaisia. Pienten suojelualueiden tai -kohteiden välittömään läheisyyteen on esimerkiksi rajattu puskurialueiksi ns. monimuotoisuuden lisäämisalueita.

Yksityisille metsätalousmaille rajataan metsävaratiedon keruun tai suunnittelun yhteydessä Hyvän metsänhoidon suositusten mukaisia arvokkaita metsäelinympäristöjä. Kohteet voivat olla METSO-ohjelman luontotyyppejä tai muita arvokkaita metsäelinympäristöjä. Kohteet, jotka on rajattu metsäkeskuksen päätöksellä paikkatietojärjestelmään, voidaan tilastoida. Vastaavat metsäyhtiöiden tai muiden organisaatioiden päätöksin rajatut kohteet voidaan huomioida, jos tiedot pystytään kokoamaan paikkatietojärjestelmistä.

LUONTOARVOJEN SUOJELUA TUKEVAT METSÄT

Muut luontoarvojen suojelua tukevat alueet eivät ole ensisijaisesti monimuotoisuuden turvaamiseksi rajattuja erityisiä alueita, vaan niiden ensisijainen käyttötarkoitus on esimerkiksi metsätalous, poro- ja luontaistalous, tutkimus, virkistyskäyttö, maiseman tai kulttuuriympäristön suojelu. Metsätalousalueista on perustettu myös erityismetsiä mm. virkistyskäyttöä varten. Kyseisillä alueilla voi olla huomattaviakin

monimuotoisuusarvoja ja ne toimivat suojelualueverkoston tukialueina osana laajempaa ekologista tai ns. vihreää verkostoa (engl. "green infrastructure"). Näitä alueita ei kuitenkaan lueta suojelluiksi metsiksi.

3. RAJOITUSSA METSÄTALOUSKÄYTÖSSÄ OLEVAT MUUT ERITYISKOHTEET

Rajoitetussa metsätalouskäytössä olevat erityiskohteet valtion omistamilla mailla

Valtion talousmetsien metsätaloudellista käyttöä on Metsähallituksen päätöksellä rajoitettu maisemallisten ja muiden sosiaalisten arvojen turvaamiseksi. Rajoitukset perustuvat metsähallituslain määrittämiin yleisiin yhteiskunnallisiin velvoitteisiin (YYV, vrt. 2.2).

Valtionmaille on perustettu ulkoilulakiin perustuen valtion retkeilyalueita ja varattu esimerkiksi kaavoissa virkistysalueita ja Metsähallituksen päätöksellä virkistysmetsiä. Kaavoissa on merkitty erityisalueiksi myös kohteita, joilla on erityisiä ympäristö- tai ulkoiluarvoja. Lisäksi on sellaisia metsätalousalueita, jotka on rajattu erityisten erämaa- tai porolaidunarvojen, riistaelinympäristöjen tai (esim. saamelais-) kulttuuriarvojen perusteella. Erityisesti Metlan kanssa on tehty sopimuksia tutkimusmetsistä, joiden alueella toimista päättää tutkimuslaitos. Tutkimusaiheesta riippuen maankäyttö ja metsätaloudellisten toimien voimakkuus voi vaihdella.

Muiden erityiskohteiden metsänsäilytystä on ohjeistettu Metsähallituksen metsätalouden ympäristöoppaassa. Laajat erityisalueina rajatut aluekokonaisuudet voivat jakautua metsänsäilytelyn suhteen myös erilaisiin osa-alueisiin. Metsähallituksen metsätalous-yksikön hallinnassa olevat kitumaat sisältävät luokkaan 3 vain siltä osin kuin ne on määritetty erityiskohteiksi.

Natura 2000 -verkostoon kuuluville erityisalueille laaditaan hoito- ja käyttösuunnitelma (esim. valtion retkeilyalueille lakisääteisesti) ja/tai tilan arviointi (NATA), joiden avulla varmistetaan arvokkaiden luontoarvojen säilyminen.

Rajoitetussa metsätalouskäytössä olevat erityiskohteet kunnan tai yksityisen omistamilla mailla

Vastaavasti kuin valtionmaille, on myös kuntien maille kaavoitettu retkeily- ja ulkoilualueita (V- tai VR-merkintä) ja mahdollisesti esimerkiksi kulttuuriarvoihin perustuvia maisemansuojelualueita, joilla on metsäisiä elinympäristöjä. Tiedot kohteista ovat hajanaisia ja ne tulisi koota ja arvioida metsien luontoarvojen suojelun näkökulmasta.

Rajoitetussa metsätalouskäytössä olevat erityiskohteet Ahvenanmaalla

Ahvenanmaalla on ainakin tutkimussopimusmetsiä, joilla voi olla merkitystä metsien luontoarvojen suojelun kannalta. Muutoin saarimaakunnassa on niukasti erityisiä metsäelinympäristöjä, jotka tulisi huomioida METI-tilastoinnissa.

5.3 METI-luokituksen vertailu aikaisempaan SUTI-luokitteluun

METI-työryhmän luokitteluehdotus noudattaa pääosin vuonna 2002 tehdyn SUTI-työn periaatteita. Muun muassa ehdotuksen tulkinta suojelluista metsistä on lähes sama kuin SUTI-ryhmällä. Paremman kansainvälisen vertailtavuuden vuoksi SUTI-luokittelua on kuitenkin järjestetty ja useita luokkia on nimetty uudelleen.

METI-luokittelun lähtökohdaksi on valittu luonnon monimuotoisuuden suojeleminen. Suojelluiksi metsiksi määritellään vain IUCN:n suojelualuekriteerit täyttävät suojelualueet ja talousmetsien ensisijaisesti luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi rajatut erityisalueet. Suojelualueen tai -kohteen suojeluarvot ja -tavoitteet määrittelevät alueella mahdolliset toimet, mukaan lukien hakkuiden mahdollisuudet.

SUTI-luokituksen lähtökohtana on ollut pelkästään metsäluonnon suojelusta aiheutuvien rajoitusten vaikutus puuntuotantoon. Suojelun astetta arvioitiin lähinnä alueella sallittujen hakkuiden voimakkuuden perusteella. Taulukossa 2 esitetään tiivistetyt määritelmät SUTI-työn suojeluluokille.

METI-luokittelun kohdetyyppien jaottelu ei suoraan, esimerkiksi muiden suojelualueiden (luokka 1B) osalta, ryhmittele kohdetyyppejä metsätalousrajoitusten voimakkuuden asteen mukaan. Luokkaan sisältyvät aluetyypit voidaan kuitenkin tarvittaessa ryhmitellä metsänkäsittelyn rajoitusten voimakkuuden mukaan ja esittää tilastossa siten, että ne selkeästi erottuvat toisistaan (ks. liite 4). Tämä lisää vertailtavuutta SUTI-luokittelun mukaiseen aikaisempaan tilastoon nähden (vrt. SUTI-luokka 2a). Talousmetsien erityiskohteet (luokat 2 ja 3) luokitellaan ensisijaisesti tavoitteen mukaan. Talousmetsien monimuotoisuuden suojelukohteiden alajaottelu on tehty metsänkäsittelyn rajoitusten voimakkuuden mukaan. Tuki-alueiden (luokka 3) osalta kohdetyyppien alajaottelua ei ole katsottu tarpeelliseksi, koska näitä ei lueta suojelluiksi metsiksi. Tarvittaessa voidaan näidenkin suhteen menetellä kuten luokan 1B osalta esitettiin.

Pääosin SUTI- ja METI-luokittelun kohdetyypit ovat aivan samat, joskin joidenkin kohdetyyppien nimi on hiukan muuttunut. Aluetyyppien luokittelua voi verrata liitteen 4 taulukon rinnakkaisten sarakkeiden avulla. Valtionmailla käsitteistö on muuttunut, kun kohdetyyppejä on soviteltu yhteen Metsätalouden ympäristöoppaan sekä YV-monimuotoisuuskohteiden ja muiden YV-kohteiden laskentakäytäntöjen kanssa.

Taulukko 2. SUTI-luokittelu (Työryhmämuistio MMM 2002:15).

Suojeluluokka		Määritelmä
1	Tiukasti suojellut metsät	Metsät eivät ole käytettävissä puuntuotantoon. Alueilla voidaan hoitaa ja ennallistaa luonnonympäristöjä ja perinneluontotyypppejä sekä tehdä toimenpiteitä luontaisen ekosysteemin säilyttämiseksi ja alueen luontaisen kehityksen palauttamiseksi. Näiden alueiden suojeleminen ja toimenpiteet perustuvat pääasiassa lakeihin ja asetuksiin sekä valtioneuvoston hyväksymiin luonnonsuojeluohjelmiin.
2a	Suojellut metsät, joissa varovaiset hakkuut ovat mahdollisia	Metsiä voidaan käyttää puuntuotantoon rajoitetusti. Luonnonhoidon lisäksi alueilla sallitaan varovaisia harvennus- ja väljennyshakkuita tai yksittäisten puiden poimintahakkuita. Käyttörajoitukset voivat perustua lakien ohella mm. alueellisten ELY-keskusten tai virastojen ja laitosten päätöksiin.
2b	Rajoitetussa metsätalouskäytössä olevat alueet	Metsät ovat ensisijaisesti metsätalouskäytössä, mutta luonnon monimuotoisuuden huomioon ottaminen, virkistyskäyttö tai maisemalliset arvot rajoittavat puuntuotantoa. Alueita käsitellään normaalia metsäkäsittelyä lievemmin. Alueella olevat arvokkaimmat luontokohteet jätetään käsittelyn ulkopuolelle.

5.4 Metsän määritelmä ja maaluokajako

Suomen maapinta-ala jaetaan maaluokkiin käyttötarkoituksen mukaan. Metsätoimialalla maa-ala jaetaan metsätalousmaahan ja muuhun maahan. Muun maan maaluokkia ovat maatalousmaa, rakennettu maa,

liikenneväylät ja voimansiirtolinjat. Metsäinventoinnissa ja -suunnittelussa metsätalousmaa jaetaan maaluokkiin puuntuotoskyvyn perusteella.

- **Metsämaalla** puuston potentiaalinen hehtaarikohtainen kasvu yltää keskimäärin vähintään yhteen kuutiometriin vuodessa ohjekiertoaikaa käytettäessä. Metsämaa on puuston kasvattamiseen käytettyä tai käytettävissä olevaa maata.
- **Kitumaalla** puuston potentiaalinen hehtaarikohtainen keskikasvu jää edellistä luokkaa pienemmäksi ollen alle 1, mutta vähintään 0,1 kuutiometriä vuodessa. Kitumaa on yleensä kivistä tai suoperäistä maata.
- **Joutomaalla** puuston hehtaarikohtainen vuotuinen kasvu jää alle 0,1 kuutiometrin. Joutomaalla kasvaa vain yksittäisiä, usein kituliaita tai pensastavia puita.
- **Muu metsätalousmaa** sisältää metsäautotiet, metsätalouden pysyvät varasto- ja tonttialueet, metsäkokonaisuuteen kuluvat sorakuopat, riistapellot ym.

Maaluokkatieto on saatavissa pääosalta suojelualueita, mm. suurelta osalta yksityisiä suojelualueita (YSA), sekä valtaosalta Natura-alueita sekä luonnonsuojelulain mukaisista aluevarauksista. Kaikilla näillä alueilla maaluokkatiedon kattavuus paranee inventointien edetessä. Lisäksi Metsähallituksen tuottamien valtionmetsien ja Suomen metsäkeskuksen tuottamien yksityismetsien tiedot ovat tarkentuneet. Ympäristötukikohteista maaluokkaa ei ole vielä kaikista kohteista saatavilla, mutta tilanne tulee korjaantumaan vuoden 2015 aikana.

Kansainvälisissä tilastoissa (MCPFE) käytetään FAO:n metsän määritelmää. FAO määrittelee metsäksi (*forest*) alueen, jossa kypsyyssvaiheessa olevan puuston latvuspeittävyys ylittää 10 % ja puuston pituus yltää vähintään 5 metriin. VMI:n mittausten perusteella noin 60 % kitumaasta täyttää metsämaan lisäksi FAO:n metsän määritelmän. FAO:n määritelmään perustuva Suomen metsäala on noin 3 % pienempi kuin metsä- ja kitumaan yhteen laskettu pinta-ala.

METI-työryhmä ehdottaa, että

metsien suojelun tilastot julkaistaan jaolla: metsämaa, kitumaa ja muu maa. Muuhun maahan jäävät metsätalousmaan joutomaa ja muu maa sekä metsätalousmaan ulkopuolella oleva maa. Niistä suojelualueista, joista maaluokkajakoa ei ole saatavissa, kokonaisala jaetaan maaluokkiin parhaan saatavissa olevan tiedon mukaisesti.

Lisäksi ehdotetaan, että metsien suojelualueiden tilastossa julkaistaisiin jatkossa myös tiedot vesi- ja kokonaispinta-aloista. Tällä ratkaisulla eri tietolähteissä esitettäisiin suojelualueista samaa kokonaispinta-alatietoa. Tilaston aluejaoksi ehdotetaan maakuntajakoa.

Tilaston kokoamisen yhteydessä tallennetaan myös joutomaan osuus erikseen. SUTI-työn maaluokkia noudattava jako parantaa tilaston seurattavuutta. Ympäristöhallinto tilastoi yleensä tiedot suojelualueiden kokonaispinta-aloista jaettuna maa- ja vesipinta-alaan. Myös Suomen virallinen tilasto suojelualueista ilmoitetaan tällä jaolla. Vesistöjen huomioiminen kokonaispinta-aloissa helpottaa vertailua myös kansainvälisen IUCN suojelualueuokituksen kanssa, jossa huomioidaan myös vesialueet.

6 Kehittämissuunnitelma

Metsien suojelualueilastoinnin kehittämiseen liittyy pitkän ja lyhyen aikajänteen tavoitteita. METI-työryhmän asettamana visiona on metsien suojelua ja monimuotoisuuden turvaamistoimia seuraava tilastokokonaisuus, joka on

- monipuolisesti käyttäjiä palveleva
- ajantasainen ja kattava
- paikkatietoon perustuva
- kansainvälisesti vertailukelpoinen.

METI-työryhmä ehdottaa, että

vuoden 2015 aikana käynnistetään uuteen METI-luokitteluun perustuva ajantasainen metsiensuojelutilastointi. Luonnonvarakeskuksen tilastopalvelut vastaavat metsiensuojelutilastoinnista.

Asiantuntija- ja sidosryhmäyhteistyön merkitys korostuu uusitun tilaston tuotannossa vuosina 2015 ja 2016, jolloin tilasto laaditaan ensimmäisen kerran hyödyntäen METI-työryhmän ehdotuksia.

6.1 Luonnonvarakeskuksen tilastopalvelut

Vuoden 2015 alusta Luonnonvarakeskus (Luke) jatkaa maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen (Tike), Metsäntutkimuslaitoksen, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos (RKTL) sekä Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen (MTT) tilastointia. Yhdistyneiden virastojen tilastotuotanto kootaan uuden Luken Tilastopalvelut-yksikköön. Se toimii tilastoviranomaisena ja vastaa toimialansa tilastotuotannosta (Tilastolaki 280/2004 ja Laki Luonnonvarakeskuksesta 561/2014). Tilastolaki määrittää tilastoviranomaisten toimintatavan, asettaa vaatimuksia tilastotuotannon kehittämiseksi ja luo edellytyksiä tilastojen tutkimuskäytön lisäämiseksi. Tiedontuottajat toimittavat tiedot suoraan Luken Tilastopalveluille. Tilastotiedon keruusta tulisi aiheutua tiedontuottajille mahdollisimman vähän haittaa ja kustannuksia.

Laissa Ruoka- ja luonnonvaratilastoista (562/2014) määritellään tilastoalueet, joita koskien Luke tuottaa ja julkaisee tilastoja:

1. maatalouden rakennetta, tuotantomenetelmiä ja -panoksia, peltokasvi-, puutarha- ja kotieläintuotantoa, tuotannon vaikutuksia ympäristöön sekä maataloustuotteiden hintoja
2. **metsien taloudellista hyödyntämistä, puumarkkinoiden toimintaa, metsien hoitoa ja metsien suojelua**
3. kalastusta, vesiviljelyä, kalataloutta ja kalastustuotteiden markkinoita
4. elintarvikkeiden turvallisuutta.

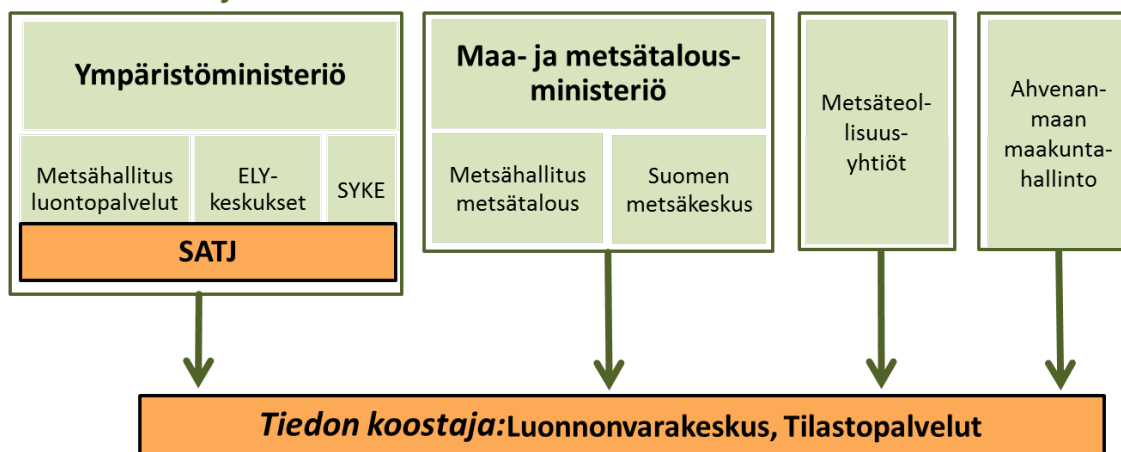
Tilastojen julkaisu

Luke tarjoaa perustilastot maksuttomasti stat.luke.fi-verkkopalvelunsa ja tietokantojen kautta kaikkien saataville. Tilastotuotannossa pyritään noudattamaan mahdollisuuksien mukaan avointa datapolitiikkaa. Luken Tilastopalvelut palvelee tutkimusta tarjoamalla tilastotarkoituksiin keräämiään yksikötason aineistoja tutkimuskäyttöön tilastolain ja tilastollisen tietosuojan määrittelemissä puitteissa.

6.2 Metsien suojelualuetilastoinnin työnjako ja toteuttamissuunnitelma vuonna 2015

Metsien suojelualuetilastojen kokoamisesta vastaa jatkossa Luonnonvarakeskuksen Tilastopalvelut, jolle tiedontuottajat toimittavat tiedot. Tilaston tiedontuottajat ovat ympäristöministeriö, SYKE, Metsähallituksen luontopalvelut ja metsätalous, Suomen metsäkeskus, metsäteollisuusyhtiöt ja Ahvenanmaan maakuntahallinto. Toimijoiden vastuut on kuvattu kuvassa 1.

Tiedon tuottajat:



Kuva 1. METI-ehdotuksen tiedontuottajat. SATJ = suojelualuetietojärjestelmä

METI-työryhmä ehdottaa, että

Suojelualuetietojärjestelmän tietojen toimittamisvastuu on ympäristöministeriön ohjauksen alaisella ympäristöhallinnolla (Metsähallituksen luontopalvelut, ELY-keskukset ja SYKE), joka toimittaa tiedot Lukeen Tilastopalvelut-yksikköön. Maa- ja metsätalousministeriön alaiset Metsähallituksen metsätalous ja Suomen metsäkeskus toimittavat niin ikään oman hallinnon alansa tiedot Lukeen. Metsäteollisuusyritysten tiedot pyydetään suoraan suurimmilta yrityksiltä ja Ahvenanmaan tilastot Ahvenanmaan maakuntahallituksesta.

Ensimmäisellä tilastointikierroksella tiedot metsien suojelualueista toimitetaan vuonna 2015 Lukeen perinteisessä taulukkomuodossa.

Tilaston kokoamisen ensimmäisiä tehtäviä on määritellä käytännön toimintatapa, jolla tiedontuottajat toimittavat tarvittavat aineistot Lukeen Tilastopalvelut -yksikköön. Tarvittavat tietosisällöt ja tilastointivastuut on esitelty METI-ehdotuksen alue- ja kohdetyyppitaulukossa (liite 4). Alue- ja kohdetyyppien taulukko ei ole METI-työryhmän ehdotus tilaston lopullisesta julkaisuasusta. Kohdetyyppikuvaukset (liite 5) sisältävät valtionmaiden kohdetyyppiluokkien koodit, joiden avulla voidaan toteuttaa tilastotietojen poiminta. Kuvaukset toimivat pohjana myös tilaston laatuselosteen laatimiselle.

METI-työryhmä ehdottaa, että

tilaston julkaisupaikka on Luonnonvarakeskuksen Stat.luke.fi-palvelu, jossa julkaistaan myös muut viralliset ruoka- ja luonnonvaratilastot.

Luonnonvarakeskus vastaa tilastoviranomaisena metsiensuojelutilaston kehittämisestä, tuottamisesta ja julkaisemisesta sekä arvioi tilaston vertailtavuuden ja yhtenäisyyden tilastojärjestelmään.

6.3 Tilastoinnin kehittäminen vuoteen 2020

Pitkän aikavälin tavoitteita hahmotellaan vuoteen 2020. Tavoitteet voidaan jakaa kolmeen pääluokkaan: tilastoinnin kattavuus, tietojärjestelmien kehittäminen ja tilastojen sisällön parantaminen.

METI-työryhmä ehdottaa, että

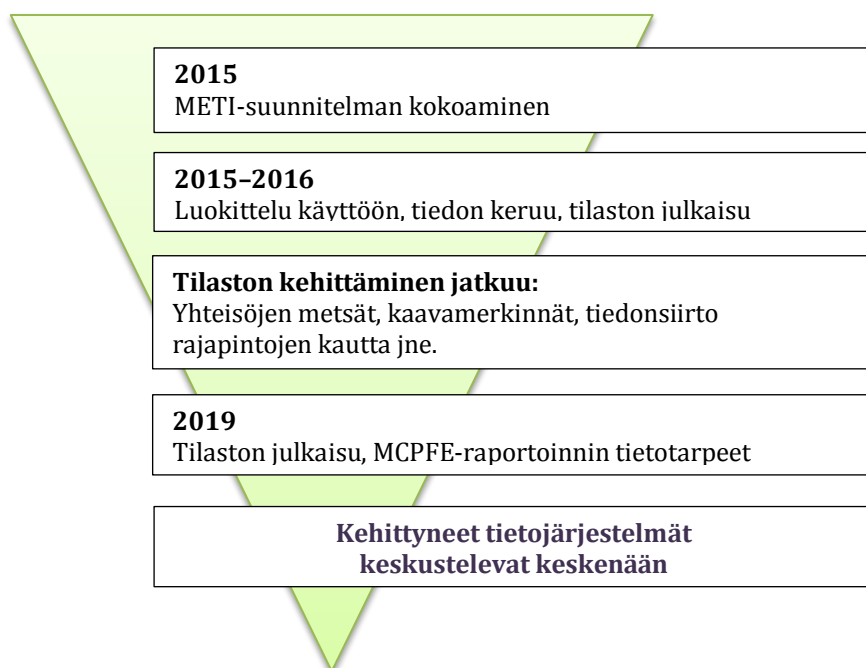
Metsien suojelualuetilastoa päivitetään kolmen vuoden välein (2016, 2019...).

Lisäksi METSON etenemisestä kootaan jatkossa hehtaaritiedot vuosittain julkaistavaksi Luken verkkopalvelussa. METSON toimijat toimittavat tiedot Lukeen erikseen sovittavalla tavalla. Maa- ja metsätalousministeriön sekä ympäristöministeriön vastuualueet säilyvät ennallaan.

Ensimmäisen metsien suojelualueiden tilastointikierroksen vuonna 2016 jälkeen kehittämistyö jatkuu (kuva 2). Metsien suojelun tilastoinnin kehittämistä jatketaan Luonnonvarakeskuksessa hyödyntäen sidosryhmäyhteistyötä ja kansainvälisen tilastojärjestelmän kehittymisen suuntaviivoja yhteistyössä tietojärjestelmien kehittäjien kanssa.

METI-työryhmä ehdottaa, että

asetetaan pitkän aikavälin tavoitteeksi paikkatietopohjaisten tietojen siirto rajapintojen kautta tilastonkokoajalle. Tavoitteen toteutuminen edellyttää paitsi tiivistä vuoropuhelua tietojärjestelmien kehittäjien kanssa myös paikkatieto-osaamista ja tarvittavia resursseja Luken Tilastopalveluihin. Mikäli paikkatiedon julkaisemista yleiseen käyttöön suunnitellaan, siitä neuvotellaan erikseen tiedontuottajien kanssa.



Kuva 2. Kehittämissuunnitelman eteneminen.

Metsien suojelualuutilastojen kattavuus

Metsien suojelualuutilastoinnin kattavuuden näkökulmasta suuri haaste ovat kuntien, seurakuntien ja muiden yhteisöjen sekä metsäteollisuusyritysten omistamat metsät. Kohteet on tähän asti tilastoitu varsin puutteellisesti, sillä Suomen metsäkeskuksen tai Metsähallituksen tietojärjestelmät eivät sisällä näiden omistajaryhmien metsiä kattavasti.

Tähänastiset metsien suojelualuutilastot ovat muiden kuin valtionmaiden osalta olleet puutteelliset maakuntakaavojen suojelualuevarausten osalta. Myöskään maakunta- tai yleiskaavojen muita ympäristö- tai virkistysarvojen perusteella tehtyjä aluevarauksia ei ole kattavasti tarkasteltu ja tilastoitu metsien luontoarvojen suojelua tukevin alueina. Erityisesti kuntien maille on kaavoitettu retkeily- ja ulkoilualueita, joilla on metsäisiä elinympäristöjä. Kaavojen S-, V- MY ja LUO -merkinnöillä on merkitystä monimuotoisuuden turvaamisen kannalta. Näiden kaavamääräykset ovat kuitenkin vaihtelevia. Jokainen kohde tulisi erikseen arvioida metsien luontoarvojen suojelun näkökulmasta.

METI-työryhmä ehdottaa, että

kuntien, yhteisöjen ja metsäteollisuusyritysten suojelukohteiden saamiseen kattavasti osaksi tilastoa, tulee etsiä aktiivisesti ratkaisuja.

Ensimmäisessä vaiheessa tilastoinnissa huomioidaan maankuntakaavojen SL-merkinnät. Lisäksi ehdotetaan, että yleiskaavat kaavamääräyksineen tulisi saada vektorimuotoiseksi paikkatietoaineistoksi, jolloin niiden analysointi tilastointia varten helpottuisi.

Metsähallituksen metsätalouden kitumaiden luontoarvoja ei ole aiemmin tarkemmin määritelty, eikä kohteita myöskään kattavasti selvitetty. Tätä ei ole pidetty tarpeellisena, koska kitumaat on jätetty kokonaan hakkuiden ulkopuolelle.

METI-työryhmä ehdottaa, että

jatkossa Metsähallituksen metsätalous tarkoittaa kitumaiden luontoarvojen määrittelyä luonnonvarasuunnitelmien päivitysten yhteydessä ja täydentää sen mukaan monimuotoisuuden erityiskohteiden rajauksia.

Vaikka METI-työryhmä ehdottaa julkaistavan metsien suojelualuutilaston aluejaoksi maakuntatasoa, myös kuntatasolla kerätyille tiedoille on tarvetta. Tietotarvetta luovat mm. alueellinen ohjelmatyö (esim. alueelliset metsäohjelmat), tutkimus sekä muutoksessa olevat organisaatorajat (ELY-keskukset, Suomen metsäkeskus). Nykyisellään esimerkiksi suojelualuetietojärjestelmästä (SATJ) ei ole mahdollista tuottaa suoraan suojelualueiden kuntakohtaisten metsäosuuksien pinta-aloja. Laskenta edellyttäisi järjestelmän jatkokehittämistä ja tämä panostuksia, joihin ei ole varauduttu.

METI-työryhmä ehdottaa, että

metsien suojelualuutilaston perustiedot kerätään tavoitetilassa kuntatasolla, jolloin niistä voidaan tuottaa tietoa eri suuraluejaotteluilla.

Tietojärjestelmien kehittäminen

Monet muutkin pitkän aikavälin visiot liittyvät tietojärjestelmien kehittämiseen. METI-ryhmän toimeksianto ei koskenut tietojärjestelmien kehittämistä eikä työryhmä anna varsinaisia suosituksia tähän liittyen. On kuitenkin huomioon otettavaa, että rajapintojen luonti eri paikkatietojärjestelmien välille on ehdoton edellytys metsien suojelutilastoinnin modernisoinnissa.

METI-työryhmän tulevaisuuden visiossa metsien suojelualuetaustointi pohjautuu Metsähallituksen ja Suomen metsäkeskuksen hallinnassa oleviin paikkatietoaineistoihin, joista tarvittavat tiedot siirtyvät rajapintojen kautta suoraan tilaston julkaisijalle Lukeen. Vision mukaan tilaston kokoaminen virtaviivaistuu ja yhdenmukaistuu entisestään.

Maa- ja metsätalousministeriö on käynnistämässä Metsätieto 2020 -hanketta, jonka tavoitteena on luoda kehittämisspolku seuraavan sukupolven metsätiedolle. Kehittämisspolku tulee sisältämään myös Suomen metsäkeskuksen tietojärjestelmän uudistamista. Tässä kehittämissuorassa on ensiarvoisen tärkeää muistaa myös tilastoinnin tietotarpeet. Samoin silloin, kun ympäristöhallinnon SALTI-hankkeen yhteydessä jo ensimmäisessä vaiheessa kaavailtuja verkkopalveluja päästään seuraavassa vaiheessa määrittelemään ja toteuttamaan.

Tutkimuslaitokset (mm. SYKE) ovat tuoneet esille tarvetta kehittää metsien suojelualueiden taustointia siten, että paikkatietotyökalujen avulla voitaisiin tehdä vertailevia tarkasteluja myös mm. metsäkasvillisuusvyöhykkeittäin.

Vaikka tietojärjestelmien kehittyminen ja rajapintojen luonti helpottavat tulevaisuudessa aineistojen siirtoja ja avoimuutta, ei METI-työryhmä ehdota kaiken tilaston kokoamiseen tarvittavan tiedon julkistamista kaikille käyttäjäryhmille. Tilastoviranomaisen toimintatavat on tiukasti määritelty Tilastolaissa (280/2004), eikä se mahdollista tietojen välittämistä kolmansille osapuolille.

Tilastojulkaisun sisällön kehittäminen

Metsien suojelualuetaustoinnin sisällöllisen kehittämisen ensimmäisiä askelia on käsitteistön ja termistön harmonisointi suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Käsitteiden täsmällinen ja yksiselitteinen määrittely on keskeistä ko. tilaston julkaisussa ja koskee myös suojelualuetaustointia laajemmin.

METI-työryhmä ehdottaa, että

yhtenäisten käsitteiden ja kieliversioiden määrittelytyöhön Luken Tilastopalvelut-yksikkö saa tukea tilaston tiedontuottajilta, asiantuntijoilta ja tutkimuksen piiristä. Määrittelytyössä on selvitettävä myös kansainväliset käytännöt.

Modernit julkaisualustat mahdollistavat joustavan tiedonhaun lisäksi tilaston visualisoinnin mm. erilaisina karttapalveluina ja graafeina. Työkalujen kehittyessä tilaston käyttäjäystävällisyyttä ja monipuolisuutta voidaan kehittää entisestään. Vaikka perinteisestä julkaisusta painotuotteena (Metsätilastollinen vuosikirja) luovuttaisiin tulevaisuudessa kokonaan, ei se poista aikasarjatiedon kokoamisen tarvetta. Kootut tiedot tarjoavat tutkijoille ja muille toimijoille keinoja esimerkiksi METSO-ohjelman tai muiden politiikkaohjelmien etenemisen analysointiin.

Metsien suojelualuetaustoinnin kehittämissä tulee seurata tiiviisti myös kansainvälisten raportointijärjestelmien kehittymistä. Näistä keskeisimpiä ovat IUCN:n suojelualueiden ja muiden monimuotoisuutta turvaavien suojelutoimien luokittelua ja taustointia koskeva ohjeistus sekä metsien suojelun taustointia koskeva MCPFE-kriteeristö (ks. luku 4). Biodiversiteettisopimuksen seuraava ns. maaraustointi, jonka yhteydessä arvioidaan kansallisesti mm. strategisen Aichi 11 tavoitteen toteutusta (vrt. luku 4.1), toteutettaneen vuonna 2018. Metsäministerikonferenssi järjestetään vuonna 2015. Kokouksen yhteydessä julkaistaan Euroopan metsien tilan raportti, ja sen osana metsien suojelutaustot. Ennen seuraavaa kokousta, joka on tarkoitus järjestää vuonna 2019, ohjeistusta metsätaustointiin todennäköisesti uudistetaan. Tällöin on mahdollista tarkastella, voidaanko METI-luokittelua hyödyntää entistä paremmin myös Euroopan metsiensuojelun taustoinnissa.

METI-työryhmä ehdottaa, että

Euroopan suojeltujen metsien MCPFE-kriteeristön kehitystä tulee seurata ja pyrkiä edelleen yhtenäistämään tilastoja. Tavoitteena on välttää moninkertaista laskentatyötä ja harmonisoida eri järjestelmiin raportoitavat tiedot.

KIRJALLISUUS

- Anttila, S., Syrjänen, K. & Paloniemi, R. 2013. Kunnat ja seurakunnat METSO:n toteuttajina. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 31/2013. 66 s. Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/41713/SYKEra_31_2013.pdf?sequence=1 (15.12.2014)
- Convention on Biological Diversity, Strategic Plan for Biodiversity 2011–2020. COP 10, Decision X/2. 2010. <http://www.cbd.int/decision/cop/default.shtml?id=12268> (15.12.2014)
- Dudley, N. (toim.) 2008. Guidelines for Applying IUCN Protected Area Management Categories, IUCN, Gland, Switzerland. Saatavissa: <http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/paps-016.pdf> (15.12.2014)
- EEA 2012. Nationally designated areas (CDDA). Saatavissa: <http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/nationally-designated-areas-national-cdda-6> (15.12.2014)
- Forest Europe [MCPFE] 2011. State of Europe's Forests 2011. Status and trends in sustainable forest management in Europe. Indicator 4.9 Protected forests, pp. 92—96. [Revised Nov. 2011]. Saatavissa: <http://www.foresteurope.org/> (15.12.2014)
- Heinonen, M. & Juvonen, S.-K. (toim.) 2013. IUCN:n suojelualueluokituksen soveltaminen Suomessa. Saatavissa: http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/Luonnonsuojelu/Suojelualueet/Kansainvalisetluokitukset/Documents/IUCN_suojelualueluokitus.pdf (15.12.2014)
- Laki Luonnonvarakeskuksesta 561/2014. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140561>
- Laki ruoka- ja luonnonvaratilastoista 562/2014. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140562> (16.12.2014)
- Metsätilastollinen vuosikirja 2014. Luku 2. Metsien monimuotoisuus ja kunto. Saatavissa: www.metla.fi/metinfo/tilasto/julkaisut/vsk/taulukot/2014/ (16.12.2014)
- Metsien suojelun luokittelun ja tilastoinnin yhtenäistämisyryhmä (SUTI) 2002. Työryhmämuistio. MMM 2002:15. 77 s. Saatavissa: http://www.hare.vn.fi/upload/Julkaisut/6330/2168_tr2002_15.pdf (15.12.2014)
- Metsähallituksen metsänhoito-ohjeet 1990. [piirikunnittain: Etelä-Suomi- Pohjanmaa – Lappi].
- Metsähallituslaki 1378/2004. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20041378>
- Maankäytön kohdetyypit. Konsernin kehitysyksikön ohje. Metsähallituksen päätös 25.02.2014. (MH Dnro 3110/2013/06.02.00).
- Monimuotoisuuden turvaaminen kuntien virkistys- ja ulkoilumetsissä ja valtion retkeilyalueilla. Työryhmän muistio 21.12.2006. 30 s. Saatavissa: http://www.metsanpolku.fi/fi/hankkeet/Aineistot/toimenpiteiden_seuranta/Monimuotoisuuden_turvaaminen_kuntien_virkistys-ja_ulkoilumetsissa_ja_valtion_retkeilyalueilla_-_KuntaMETSO-tyoryhman_loppuraportti_2006.pdf (15.12.2014)

- Parviainen, J. & Frank, G. 2006. MCPFE Information Document on Data Collection and Compiling the Statistics On Protected and Protective Forest and Other Wooded Land in Europe. 16 s. Saatavissa: [http://www.foresteurope.org/docs/reporting/MCPFE INFO DOC on data collection on Protected forests.pdf](http://www.foresteurope.org/docs/reporting/MCPFE_INFO_DOC_on_data_collection_on_Protected_forests.pdf) (15.12.2014)
- Parviainen, J., Frank, G., Bucking, W., Schuck, A. & Vandekerckhove, K. 2010. Information document on data collection and compiling the statistics on protected and protective forest and other wooded land for Pan-European reporting. Forest Europe/UNECE/FAO. [Further clarifications to 2006 Information Document]. Saatavissa: <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/timber/publications/soef2011-protected-forest.pdf> (15.12.2014)
- Pohjois-Suomen vanhojen metsien suojelun täydentäminen. Metsähallituksen ja luontojärjestöjen ns. dialogiratkaisun jatkotoimenpiteet. MMM:n työryhmämuistio 19/2007. Saatavissa: [http://www.mmm.fi/attachments/mmm/julkaisut/tyoryhmamuistiot/2007/WZr5JgMPT/trm_2007_10 Pohjois-Suomen vanhojen metsien suojelun taydentaminen - Metsahallituksen ja luontojarjestojen ns. dialogiratkaisun jatkotoimenpiteet.pdf](http://www.mmm.fi/attachments/mmm/julkaisut/tyoryhmamuistiot/2007/WZr5JgMPT/trm_2007_10_Pohjois-Suomen_vanhojen_metsien_suojelun_taydentaminen_-_Metsahallituksen_ja_luontojarjestojen_ns_dialogiratkaisun_jatkotoimenpiteet.pdf) (15.12.2014)
- Päivinen, J., Björkqvist, N., Karvonen, L., Kaukonen, M., Korhonen, K-M., Kuokkanen, P., Lehtonen, H. & Tolonen, A. (toim.) 2011. Metsähallituksen metsätalouden ympäristöopas. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 67. 162 s. Saatavissa: <http://julkaisut.metsa.fi/julkaisut/show/1134> (15.12.2014)
- Rantala, M., Kuusela, S., Syrjänen, K. & Anttila, S. (toim.) 2014. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2008–2020. METSO:n tilannekatsaus 2013. Metlan työraportteja 293. 39 s. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2014/mwp293.htm> (15.12.2014)
- Stolton, S., Redford, K.H. & Dudley, N. 2014. The Futures of Privately Protected Areas. IUCN. 112 s. Saatavissa: http://cmsdata.iucn.org/downloads/the_futures_of_privately_protected_areas.pdf (15.12.2014)
- Suojelualueiden hoidon ja käytön periaatteet. 2014. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 203. 134 s. Saatavissa: <http://julkaisut.metsa.fi/assets/pdf/lp/Bsarja/b203.pdf> (15.12.2014)
- Tilastolaki 280/2004. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040280>
- UNEP-WCMC 2013 a. World Database on Protected Areas. <http://protectedplanet.net/> (15.12.2014)
- UNEP-WCMC 2013 b. WDPA Country Data Status Report: Finland. March 2013. 4 s.
- Valtioneuvoston periaatepäätös Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman (METSO) jatkamisesta 2014–2025. Saatavissa: http://www.metsonpolku.fi/fi/METSO/METSO_periaateptsuomi.pdf (15.12.2014)
- Ylitalo, Esa. 2009. Metsien suojelu. Metsätalastiedote 32/2009. 7 s. Saatavissa: <http://www.metla.fi/metinfo/tilasto/julkaisut/mtt/2009/suojelu2009.pdf> (16.12.2014)
- Äijälä, O., Koistinen, A., Sved, J., Vanhatalo, K. & Väisänen P. (toim.) 2014. Hyvän metsänhoidon suositukset – METSÄNHOITO. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion julkaisuja. 179 s. Saatavissa: http://www.tapio.fi/files/tapio/metsanhoitosuosituksset/Metsanhoidon_suosituksset_ver1_netti.pdf (15.12.2014).

Liite 1. Luonnonsuojelu- ja erämaalakiin perustuvien suojelualueiden maapinta-ala 2.10.2014

Lähde: Metsähallitus.

Metsäkeskuskohtaiset tiedot löytyvät Metsätilastollisen vuosikirjan 2014 taulukosta 2.4.

	1 000 hehtaaria	Lukumäärä, kpl
Valtion mailla		
Kansallispuistot	806,2	38
Luonnonpuistot	150,6	19
Soidensuojelualueet	451,3	171
Vanhon metsien suojelualueet	9,5	90
Lehtojen suojelualueet	1,1	47
Muut luonnonsuojelualueet	94,9	336
Luonnonsuojelualuevaraukset	609,6	2 234
Suojelumetsät ja muut suojelualueet	87,3	575
Erämaa-alueet	1377,3	12
Muiden maanomistajien mailla		
Yksityiset luonnonsuojelualueet	131,7	9 506
Luontotyyppien ja lajien suojelualueet	2,2	1 353
Määräaikaaisesti rauhoitetut luonnonsuojelualueet	1,3	170
Kaikkiaan	3 721,7	14 551

Liite 2. Metsätalousmaa metsänomistajittain

Valtakunnan metsien 11. inventoinnin (Metsätilastollinen vuosikirja 2014) ja *muiden lähteiden perusteella*

Metsätalousmaa tarkoittaa maaluokkien metsämaa, kitumaa ja joutomaa yhteenlaskettua pinta-alaa.

	1 000 hehtaaria
Valtio	9 082
MH, metsätalous	5 059
MH, luontopalvelut	4 023
Yksityiset henkilöt	13 900
Yhtiöt	1 877
suuret metsäteollisuusyhtiöt	1 612
muut yhtiöt	265
Muut	1 336
kunnat	423
seurakunnat	159
yhteismetsät	576
muut	178
Yhteensä	26 194

Liite 3. IUCN:n suojelualueluokat ja niiden määritelmät.

Lähde: IUCN:n suojelualueluokituksen soveltaminen Suomessa 2013. Lopullinen versio 11.10.2013, hyväksytty ympäristöministeriössä 11.10.2013 (Ympäristöministeriön diaarinumero YM6/5711/2013) Suomenkielinen käännös on Suomen IUCN-komitean hyväksymä.

Alkuperäisen lähde: Guidelines for Applying IUCN Protected Area Management Categories (Dudley, 2008).

Luokka	Nimi	Määritelmä
Ia	Tiukasti suojeltu alue	Luokkaan Ia kuuluvat tiukasti suojellut alueet, jotka on perustettu biodiversiteetin ja mahdollisesti myös geologisten/geomorfologisten kohteiden suojeluun, ja joissa alueen virkistys- tai muu käyttö ja alueeseen vaikuttaminen ovat tarkkaan säädeltyjä ja rajoitettuja suojeluarvojen säilymisen varmistamiseksi. Tiukasti suojeltuja alueita voidaan käyttää korvaamattoman tärkeinä vertailualueina tieteellisessä tutkimuksessa ja ympäristön seurannassa.
Ib	Erämainen alue	Luokkaan Ib kuuluvat suojelualueet ovat yleensä suuria, muuttamattomia tai lähes muuttamattomia säilyneitä erämaisia ja asumattomia tai lähes asumattomia alueita, joita suojellaan ja hoidetaan niiden luonnontilaisuuden säilyttämiseksi.
II	Kansallispuisto	Luokkaan II kuuluvat suojelualueet ovat suuria luonnontilaisia tai lähes luonnontilaisia alueita, jotka on perustettu laajamittaisten ekologisten prosessien sekä alueelle tunnusomaisten lajien ja ekosysteemien suojelemiseksi. Ne muodostavat samalla perustan ympäristön ja perinteisen kulttuurin kannalta kestävän tutkimuksen ja opetuksen sekä henkisen hyvinvoinnin, virkistyskäytön, retkeilyn ja matkailun mahdollisuuksille.
III	Luonnonmuistomerkki	Luokkaan III kuuluvat suojelualueet on varattu yksittäisen luontokohteen suojelemiseen. Se voi olla mm. pinnanmuoto, geologinen muodostuma, merenalainen vuori tai luola, tai jopa elollinen luontokohde kuten vanha metsikkö. Nämä suojelualueet ovat yleensä melko pieniä, ja ovat usein vetovoimaisia käyntikohteita.
IV	Luontotyyppien tai lajien suojelu- ja hoitoalue	Luokkaan IV kuuluvien suojelualueiden ensisijaisena tavoitteena on tiettyjen lajien tai luontotyyppien suojelu, mikä heijastuu alueen hoitoon. Monilla luokkaan IV kuluville alueilla lajien erityisvaatimukset tai luontotyyppien ylläpito edellyttävät toistuvia hoitotoimia, mutta aktiiviset toimenpiteet eivät ole luokkaan kuulumisen vaatimus.
V	Suojeltu maisema-alue	Luokkaan V kuuluvat suojelualueet, joilla ihmisen ja luonnon vuorovaikutus on aikojen kuluessa synnyttänyt ekologisesti, biologisesti, kulttuurisesti ja maisemallisesti erityisen arvokkaan kokonaisuuden. Näillä alueilla tämän perinteisen vuorovaikutuksen ylläpito on elintärkeää alueen luonnon suojelulle ja muiden arvojen säilyttämiseksi.
VI	Luonnonvarojen hoito- ja suojelualue	Luokkaan VI kuuluvien suojelualueiden tavoitteena on suojella ekosysteemejä ja luontotyyppiejä säilyttäen niihin liittyvät kulttuuriarvot ja luonnonvarojen perinteiset hoito- ja käyttötavat. Alueet ovat yleensä laajoja ja suurimmaksi osaksi luonnontilaisia. Osalla alueesta sellainen luonnonvarojen kestävä hoito ja pienimuotoinen ei-teollinen käyttö, joka ei vaaranna suojelutavoitteita, on yhtenä päätarkoituksena.

Liite 4. METI-luokitus alue-/kohdetyypeittäin ja niiden tilastointivastuu

METI-luokkien määritelmät ovat raportin luvussa 5 ja kohdetyyppien kuvaus liitteessä 5 sekä IUCN-luokkien määritelmät liitteessä 3. Aluejaottelu ei ole työryhmän ehdotus metsien suojelualueilaston julkaisuasuksi.

Tilastovastuut:

MH/LP, MH/MT = Metsähallitus, luontopalvelut/metsätalous

YYV = Metsähallituksen yleisten yhteiskunnallisten velvoitteiden panostusten laskennassa mukana

ELY = Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

SMK = Suomen metsäkeskus

Suojelu-luokka	Aluetyyppi (kohdetyyppi)	METI 2014 ehdotus	SUTI 2002 luokka	IUCN -luokka	Tilasto-vastuu
SUOJELLUT METSÄT					
Lakisääteiset suojelualueet					
1A	Valtion luonnonsuojelualueet				
	Kansallispuisto	1A	1	II	MH/LP
	Luonnonpuisto	1A	1	Ia	MH/LP
	Soidensuojelualue	1A	1	IV (Ib)	MH/LP
	Vanhojen metsien suojelualue	1A	1	IV (Ib)	MH/LP
	Lehtojensuojelualue	1A	1	IV	MH/LP
	Muu luonnonsuojelualue (valtionmaalla)	1A	1	IV (Ib,III,V)	MH/LP
	MH:n päätöksellä perustettu luonnonsuojelualue	1A	1	IV	MH/LP
	MH:n hallinnassa oleva yksityinen suojelualue	1A	1	IV	MH/LP
1A	Valtion luonnonsuojelualueeksi varatut alueet			luokittelu perustamisvaiheessa	
	Luonnonsuojeluohjelmien alue	1A	1	(IV)	MH/LP
	METSO-ohjelman alue	1A	1	(IV)	MH/LP
	Kaavan luonnonsuojelualuevaraus (SL)	1A	1	(IV)	MH/LP
1B	Valtion muut suojelualueet (ei hakkuita)				
	Erämaa-alue	1B	1/2A>1	Ib	MH/LP
	Suojelumetsä (julkiset hallintotehtävät)	1B	2B>1	IV (Ib)	MH/LP
	Muu valtionmaiden suojelukohde	1B	Ei mukana	(IV)	MH/LP
	Metsätalousalue, LsL:n mukainen suojeltavan lajin esiintymän päätösräjausalue	1B	1	(IV)	MH/MT
	Metsätalousalue, muu lakisääteinen luontokohde (LsL, metsälaki)	1B	1/2A	(IV)	MH/MT

1B	Valtion muut suojelualueet (varovaiset hakkuut mahdollisia)					
		Valtion retkeilyalue (Natura)	1B	2A	(IV, ei luokitella)	MH/MT
		Metsätalousalue, Natura-kohde (metsälaki, maa-aineslaki)	1B	2B	(IV, ei luokitella)	MH/MT
Talousmetsien monimuotoisuuden suojelukohteet						
2A	Valtion talousmetsien erityiset monimuotoisuuskohteet					
		Metsähallituksen suojelumetsä, MH päätöksellä (ei metsätaloustaloutta)	2A	(2B) osin eri kohde	ei luokitella	MH/MT
	YYV	Monimuotoisuuskohteet, MH päätöksellä: Ympäristöoppaan luontokohde, dialogi-/Metsä-Lappi-kohde, METSO-kohde; ekologinen yhteys (luonnonhoidollinen poimintahakkuu mahdollinen)	2A	(2B) osin eri kohde	ei luokitella	MH/MT
2B	Valtion talousmetsien monimuotoisuuskohteet, rajoitetussa metsätaloustaloutta					
	YYV	Monimuotoisuuskohteet, MH päätöksellä: BD lisäämisalue, uhanalaisen lajin esiintymä, METSO-kohde; ekol. yhteys (rajoitettu metsätaloustaloutta)	2B	(2B) osin eri kohde	ei luokitella	MH/MT
LUONTOARVOJEN SUOJELUA TUKEVAT METSÄT						
3	Valtion muut erityiskohteet, rajoitetussa metsätaloustaloutta					
	YYV	Valtion retkeilyalue, Naturan ulkopuolinen osa	3	2B	ei luokitella	MH/MT
	YYV	Metsähallituksen virkistysalue / virkistysmetsä	3	2B	ei luokitella	MH/MT
	YYV	Metsätalousalue, erityisiä ympäristö- tai ulkoiluarvoja	3	2B	ei luokitella	MH/MT
	YYV	Metsätalousalue, erityisiä erämaa- tai porolaidunarvoja	3	2B	ei luokitella	MH/MT
	YYV	Metsätalousalue, erityisiä maisema-/riista-/kulttuuriarvoja	3	2B	ei luokitella	MH/MT
		Metsätalousalue, tutkimussopimusmetsä	3	2B	ei luokitella	MH/MT

Suojelu- alue	Aluetyyppi (kohdetyyppi)	METI 2014 ehdotus	SUTI 2002 luokka	IUCN -luokka	Tilasto- vastuu
SUOJELLUT METSÄT					
Lakisääteiset suojelualueet					
1A	Yksityismaiden luonnonsuojelualueet				
	Yksityinen suojelualue (YSA)	1A	1	IV (Ib, V)	ELY/MH
1A	Yksityismaiden luonnonsuojelualueeksi varatut kohteet				
	Luonnonsuojeluohjelmien kohde yksityismaalla	1A	1	IV (Ib, V)	ELY/MH
	Kaavan luonnonsuojelualuevaraus (SL) yksityismaalla	1A	ei mukana	(IV)	ELY/MH
1B	Yksityismaiden muut suojelualueet (ei hakkuita)				
	LsL:n suojeltavan lajin esiintymän päätösrajasalue	1B	1	(IV)	ELY/MH
	LsL:n suojellun luontotyyppin päätösrajasalue	1B	2A	(IV)	ELY/MH
1B	Yksityismaiden muut suojelualueet (varovaiset hakkuut mahdollisia)				
	Natura-alue yksityismaalla (muu kuin LsL)	1B	ei mukana	(IV, ei luokitella)	ELY/MH
	Metsälain erityisen tärkeä elinympäristö yksityismaalla	1B	2A	(IV, ei luokitella)	SMK
	Metsälain erityisen tärkeä elinympäristö metsäyhtiön maalla	1B	2A	(IV, ei luokitella)	Metsä- teollisuus
1C	Määräaikaaisesti rauhoitetut suojelualueet yksityismaalla				
	Määräaikaaisesti rauhoitettu luonnonsuojelualue	1C	1	(IV, ei luokitella)	MH/LP
	Kemera-ympäristötukikohde	1C	1	ei luokitella	SMK
Talousmetsien monimuotoisuuden suojelukohteet					
2A	Yksityisten talousmetsien erityiset monimuotoisuuskohteet				
	Monimuotoisuuden erityisalue, metsäyhtiön päätöksellä, ei metsätalouskäytössä	2A	2A	ei luokitella	Metsä- teollisuus
	Monimuotoisuuskohteet, metsäyhtiön päätöksellä (luonnonhoidollinen poimintahakkuu mahdollinen)	2A	(2B)	ei luokitella	Metsä- teollisuus
2B	Yksityisten talousmetsien monimuotoisuuskohteet rajoitetussa metsätalouskäytössä				
	Muu metsäluonnon arvokas elinympäristö yksityismaalla, metsäkeskuksen päätöksellä rekisteröity, rajoitettu metsätalouskäyttö	2B	2B	ei luokitella	SMK

		Monimuotoisuuden erityisalue, metsäyhtiön päätöksellä, rajoitettu metsätalouskäyttö	2B	(2B)	ei luokitella	Metsäteollisuus
		Monimuotoisuuden erityisalue, kunnan päätöksellä, rajoitettu metsätalouskäyttö	2B	(2B)	ei luokitella	
LUONTOARVOJEN SUOJELUA TUKEVAT METSÄT						
3	Yksityismaiden erityisalueet ja -kohteet rajoitetussa metsätalouskäytössä					
		Muu erityisalue, metsäyhtiön päätöksellä, rajoitettu metsätalouskäyttö (maisema-/riista-/ kulttuuriarvoja)	3	2B		Metsäteollisuus
		Muu erityisalue, kunnan päätöksellä, rajoitettu metsätalouskäyttö (mm. yleiskaavan VR-alue)	3	ei mukana		

Suojelu-luokka	Aluetyyppi (kohdetyyppi)	METI 2014 ehdotus	SUTI 2002 luokka	IUCN -luokka	Tilasto-vastuu
SUOJELLUT METSÄT					
1 + 2	Ahvenanmaan maakunnan suojelualueet ja -kohteet				Ålands landskaps -regering
		Luonnonsuojelualue	1A		
		Luonnonsuojelualueeksi varattu alue	1A		
		Muu suojelualue	1B		
		Määräaikainen luonnonsuojelualue	1C		
		Talousmetsän erityinen monimuotoisuuskohde	2A		
		Talousmetsän monimuotoisuuskohde, rajoitettu metsätaloustuotto	2B		
LUONTOARVOJEN SUOJELUA TUKEVAT METSÄT					
3	Ahvenanmaan maakunnan luontoarvojen suojelua tukevat kohteet				Ålands landskaps -regering
		Muu erityiskohde, rajoitettu metsätaloustuotto	3		

Liite 5. Metsien suojelualueiden tilastoinnin kohdetyypikuvaukset

Seloste pohjautuu Metsähallituksen päätökseen maankäytön kohdetyypeistä (25.02.2014, MH Dnro 3110/2013/06.02.00). Kohdetyypien kuvauksia on täydennetty sekä lisätty muiden maanhaltijoiden ja tiedontuottajien kohdetyyppejä. Ryhmittely on sovitettu METI-työryhmän ehdotukseen aluetyyppien luokitteluksi.

Metsähallituksen omaisuudenhallinnan paikkatietojärjestelmässä (OmaisuusGis) ja ympäristöhallinnon Suojelualueetietojärjestelmässä (SATJ) käytössä olevat kohdetyypin koodit näkyvät sulkeissa. Koodit hyödynnetään tilastointia varten tehtävissä tietojen poiminnoissa.

LAKISÄÄTEISET SUOJELUALUEET

1A. LUONNONSUOJELUALUEET

Perustetut luonnonsuojelualueet valtion omistamalla alueella

Luonnonpuisto (201)

Vanhan luonnonsuojelulain (71/23) nojalla perustettuja "yleisiä suojelualueita", joille on niiden perustamislaisissa annettu luonnonpuisto-nimitys. Voimassa olevan luonnonsuojelulain (1096/96) nojalla ei ole perustettu vielä yhtään luonnonpuistoa. Tämän lain 12§:n mukaan luonnonpuiston perustamisesta ja tarkoituksesta säädetään lailla, jos alue on vähintään 1 000 hehtaarin suuruinen, muussa tapauksessa asetuksella. Luonnonpuisto voidaan perustaa vain valtion omistamalle alueelle. Yleisten suojelualueiden suojelumääräykset on annettu luonnonsuojelulaisissa. Uusien luonnonpuistojen rauhoitusmääräyksistä on säädetty voimassa olevan luonnonsuojelulain 13–15 §:ssä. Suomessa on 19 luonnonpuistoa, jotka kaikki ovat Metsähallituksen hallinnassa. Luonnonpuistot (Karkalia lukuun ottamatta) täyttävät kriteerit, joita edellytetään IUCN:n määrittelemään suojelualueluokkaan Ia Tiukasti suojeltu alue.

Kansallispuisto (202 + 501)

Vanhan luonnonsuojelulain (71/23) nojalla perustettuja "erityisiä luonnonsuojelualueita", joille on niiden perustamislaisissa annettu kansallispuisto-nimitys tai voimassa olevan luonnonsuojelulain (1096/96) nojalla perustettuja kansallispuistoja. Voimassa olevan lain 11§:n mukaan kansallispuiston perustamisesta ja tarkoituksesta säädetään lailla. Kansallispuisto voidaan perustaa vain valtion omistamalle alueelle. Muun julkisoikeudellisen maanhaltijan alue voidaan kuitenkin liittää kansallispuistoon (kohdetyyppeiksi 501). Kansallispuiston pinta-alan on oltava vähintään 1 000 hehtaaria. Alueella on oltava merkitystä yleisenä luonnonnähtävyytenä tai muutoin luonnontuntemuksen lisäämisen tai yleisen luonnonharrastuksen kannalta. Kansallispuistojen, kuten muidenkin erityisten suojelualueiden suojelumääräykset on annettu asetuksella. Uusien kansallispuistojen rauhoitusmääräyksistä on säädetty voimassa olevan luonnonsuojelulain 13–15 §:ssä. Suomessa on 39 kansallispuistoa, jotka kaikki ovat Metsähallituksen hallinnassa. Pääosa Suomen kansallispuistoista kuuluu IUCN:n suojelualueluokkaan II. Suurena erämaisena puistona Lemmenjoki on luokiteltu suojelualueluokkaan Ib Erämainen alue.

Muu luonnonsuojelualue (203 + 502 ja 503)

Vanhan luonnonsuojelulain (71/23) nojalla perustettuja "erityisiä suojelualueita", joita ei perustamissäädöksissä ole tarkemmin nimetty (ks. nimetyt kohdetyypit 204, 205 ja 206), tai voimassaolevan luonnonsuojelulain (1096/96) nojalla perustettuja " muita suojelualueita". Vanhan luonnonsuojelulain nojalla perustetut kohteet on perustettu lailla (pinta-ala vähintään 500 ha) tai asetuksella (pienemmät). LsL 1096/96 17§:n mukaan jos muuksi luonnonsuojelualueeksi perustettava valtion omistama alue on enintään 100 hehtaarin suuruinen, siitä säädetään ympäristöministeriön asetuksella. Muuna luonnonsuojelualueena perustettuja valtion maiden kohteita on jonkin verran ympäristöministeriön ja muiden valtion laitosten hallinnassa (kohdetyypit 502 ja 503).

Rauhoitusmääräykset muulle luonnonsuojelualueelle on annettu alueiden perustamisasetuksissa (laki 71/23), uusien alueiden osalta rauhoitusmääräykset ovat voimassaolevan luonnonsuojelulain 13–15 §:ssä. Tämän ryhmän suojelualueet vaihtelevat suuresti sekä kooltaan, luonteeltaan että suojelu- ja hoitotavoitteiltaan. Joillakin kohteilla on ankarat, luonnonpuistomaiset rauhoitusmääräykset. Monet alueet sisältävät jatkuvaa hoitoa edellyttävää luontoa tai kulttuurimaisemaa. Pääosa muista luonnonsuojelualueista kuuluu IUCN:n suojelualueluokkaan IV Luontotyyppin tai lajin suojelu- ja hoitoalue. Suuret (> 1000 ha) erämaiset soidensuojelualueet sijoitetaan luokkaan Ib.

Vanhojen metsien suojelualue (204)

Vanhan luonnonsuojelulain (71/23) nojalla ensisijaisesti vanhojen metsien suojelua varten perustettuja "erityisiä suojelualueita". Asetus 1115/93 (3.12.1993) vanhojen metsien suojelusta sisältää 92 kohdetta Etelä-Suomessa. Rauhoitusmääräykset ovat perustamisasetuksessa.

Soidensuojelualue (205)

Vanhan luonnonsuojelulain (71/23) nojalla perustettuja "erityisiä suojelualueita", joille on perustamislaissa tai -asetuksessa annettu soidensuojelualue-nimitys. Soidensuojelualueet on perustettu ensisijaisesti suoluonnon suojelemiseksi. Lailla 676/81 (2.10.1981) perustettiin 59 kohdetta, asetuksella 801/85 (21.10.1985) 43 kohdetta ja lailla 851/88 (11.10.1988) 71 kohdetta. Rauhoitusmääräykset ovat perustamisasetuksissa.

Lehtojensuojelualue (206)

Vanhan luonnonsuojelulain (71/23) nojalla perustettuja "erityisiä suojelualueita", joille on niiden perustamisasetuksessa annettu lehtojensuojelualue-nimitys. Lehtojensuojelualueet on perustettu Suomessa harvinaisen, rehevän lehtoluonnon ja siihen liittyvien muiden luontotyyppien sekä niille ominaisten kasvi- ja eläinlajien säilyttämiseksi sekä ympäristöntutkimusta varten ja luonnonharrastuksen edistämiseksi. Asetus lehtojensuojelualueista (503/92) on annettu 27.5.1992. Rauhoitusmääräykset ovat perustamisasetuksessa.

Metsähallituksen päätöksellä perustettu luonnonsuojelualue (207)

Vuonna 1996 vahvistetun luonnonsuojelulain (1096/96) silloisen 17 §:n nojalla Metsähallitus saattoi päättää hallinnassaan olevan, enintään 100 hehtaarin suuruisen alueen perustamisesta luonnonsuojelualueeksi ja sen rauhoitusmääräyksistä. Tätä lakikohtaa on muutettu 1.2.2005 alkaen ja Metsähallitus ei voi enää perustaa tällaisia alueita. Ne alueet, jotka ehdittiin perustaa ennen lakimuutosta, jäävät voimaan.

Metsähallituksen hallinnassa oleva yksityinen suojelualue (208)

Tähän kohdetyyppiin kuuluvat valtion omistukseen hankitut tai siirtyneet yksityiset suojelualueet, jotka on perustettu joko luonnonsuojelulain (71/23) 9 §:n tai uuden lain (1096/96) 24 §:n nojalla. Näiden alueiden rauhoitusmääräykset on laadittu yksilöllisesti alueen luonne ja suojelualueen maanomistajan toiveet huomioiden, ja ne ovat yleensä lievemmat kuin valtion omistamille alueille perustetuilla luonnonsuojelualueilla. Suurin osa näistä alueista tullaan lähivuosina lakkauttamaan ja liittämään valtion maiden luonnonsuojelualueisiin.

Perustetut luonnonsuojelualueet yksityisen omistamalla alueella

Yksityinen suojelualue, YSA (601)

Luonnonsuojelulain mukaisesti ELY-keskuksen päätöksellä (1.1.2010 lähtien, tätä ennen 1.3.1995 lähtien ympäristökeskuksen ja tätä ennen lääninhallituksen päätöksellä) yksityisen omistamalle alueelle pysyvästi rauhoitettu luonnonsuojelualue. Yksityisen luonnonsuojelualueen omistaja voi olla yksityinen henkilö, kuolinpesä, yhteisen alueen osakas, yritys, yhdistys, säätiö, seurakunta, kunta tms. YSA-kohteita on perustettu 1920-luvulta lähtien. Valtaosa nykyisistä kohteista perustetaan vanhojen luonnonsuojeluohjelmien, Natura 2000 -kohteiden ja METSO-ohjelman toteuttamiseksi. Rauhoitusmääräykset määrittelevät missä suhteessa YSA-kohde on suojeltu, ml. kielletyt ja sallitut toimet. Rauhoituspäätös ja -määräykset säilyvät alueen siirtyessä omistajalta toiselle (vrt. kohdetyyppi 208).

Perustetut luonnonsuojelualueet Ahvenanmaalla

Luonnonsuojelulain mukaisesti Ahvenanmaan maakuntahallituksen päätöksellä pysyvästi rauhoitettu luonnonsuojelualue. Luonnonsuojelualueita on 53 ja ne kattavat noin 35 500 ha, mistä vain 2600 ha on maata. Alueiden tietoja ylläpitää ja niistä ilmoittaa maakuntahallitus.

1A. LUONNONSUOJELUALUEEKSI VARATUT KOHTEET

Luonnonsuojelualueeksi varatut kohteet valtion omistamalla alueella

Luonnonsuojeluohjelmien alue (211)

Metsähallituksen hallinnassa olevia valtakunnallisten luonnonsuojeluohjelmien alueita, joiden suojelu on vielä säädöksellä toteuttamatta. Kohdetyyppi kattaa ns. "vanhojen" suojeluohjelmien (valtioneuvoston periaatepäätökset 1978–1996) sekä Natura 2000 -verkostoon hyväksytyt alueet (valtioneuvoston periaatepäätökset 1998–2012). Suojeluohjelmia toteutetaan perustamalla lakisääteisiä luonnonsuojelualueita. Myös SL-ohj -kaavamerkinnällä osoitetut alueet suojellaan perustamalla luonnonsuojelualue, mutta suojelun keinona voidaan käyttää myös esimerkiksi valtion retkeilyalueen (312) tai Metsähallituksen suojelumetsän (232) perustamista.

METSO-ohjelman alue (212)

Tähän kohdetyyppiin kuuluvat alueet, jotka on hankittu METSO-ohjelman (Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma) toteuttamista varten ja jotka sijaitsevat (muiden) valtakunnallisten

luonnonsuojeluohjelmien ulkopuolella. Ainakin suuri osa näistä alueista tullaan myöhemmin perustamaan lakisääteisinä luonnonsuojelualueina taikka liittämään tällaisiin alueisiin.

Kaavan suojelualuevaraus (221)

Kaavojen luonnonsuojelualuevaraukset (SL) tarkoittavat alueita, jotka on tarkoitus toteuttaa perustamalla luonnonsuojelualue. Kohdetyyppi on niitä tapauksia varten, joissa kaavan SL-aluevaraus on "selkeästi" laajempi kuin virallinen suojelualueen tai luonnonsuojeluohjelman raja. Ts. kaavassa on laajennettu suojeltavaksi tarkoitettua aluetta tai kyseessä on täysin uusi kohde. (Luonnonsuojelualueet ovat kohdetyyppiä 201–207 ja luonnonsuojeluohjelmien alueet tyyppiä 211). Sellaiset suojeluohjelmien alueet, jotka toteutetaan muuten kuin muodostamalla luonnonsuojelualueeksi, osoitetaan muilla merkinnöillä (ks. kohdetyyppi 231). Alueiden varausperusteet ja käytön rajoitukset ilmenevät kaavaselostuksista.

Luonnonsuojelualueeksi varatut kohteet yksityisen omistamalla alueella

Luonnonsuojeluohjelmien alue (681–685)

"Vanhojen suojeluohjelmien" varaukset, joita ei vielä ole toteutettu eli perustettu YSA-kohteeksi tai hankittu valtiolle. Joitakin kohteita on vielä toteuttamatta mm. lintuvesien- ja rantojensuojeluohjelmissa.

Soidensuojelun täydennysohjelma (651)

Soidensuojelun täydennysohjelmaan valtioneuvoston päätöksellä hyväksyttävät kohteet perustetaan suojelualuejärjestelmään (SATJ) omana kohdetyyppinä. Valtionmaiden (ml. valtiolle hankitut) ohjelma-alueet ovat kohdetyyppiä 211. Yksityismaiden kohteista perustetaan yksityisiä suojelualueita (YSA, 601).

Kaavan luonnonsuojelualuevaraus (661)

SL-merkinnällä luonnonsuojelualueeksi yksityisellä maalla varatut kohteet. Suomen ympäristökeskus SYKE on koonnut maakuntakaavojen aineistot yhteen tietokantaan, mutta toistaiseksi ei SL-kohteita ole saatavissa suojelualue-tietojärjestelmästä (kohteille on kuitenkin tyyppiluokitus SATJ:ssa).

Luonnonsuojelualueeksi varatut kohteet Ahvenanmaalla

Ahvenanmaalla sijaitsevat Natura 2000 -kohteet, joiden suojelu toteutetaan perustamalla luonnonsuojelualue.

1B. MUUT LAKISÄÄTEISET SUOJELUALUEET

Muut suojelualueet valtion omistamalla alueella, ei hakkuita

Metsähallituksen suojelumetsä (232)

Metsähallituksen omilla päätöksillään ensisijaisesti luonnonsuojelutarkoituksiin perustamia alueita, jotka on valtioneuvosto päätöksellä siirretty julkisten hallintotehtävien hallintaan (vrt. valtion metsätalousalueen

monimuotoisuuden erityiskohteet luokassa 2A). Alueen pääasiallinen käyttömuoto on luonnonsuojelu. Muun käytön tulee tapahtua siten, ettei alueen luonnonarvoja vaaranneta. Pääosasta kohteita perustetaan luonnonsuojelualue. Ennallistamis- ja hoitotoimenpiteet ovat mahdollisia ja usein tarpeellisia. Alueilla ei harjoiteta metsätaloutta.

Erämaa-alue (302)

Erämaa-alueet eivät ole LsL:n mukaisia luonnonsuojelualueita, vaan ne perustuvat erämaalakiin (62/1991). Kaikkiaan Lapin 12 erämaa-aluetta kattavat yli 1,4 milj. ha., mistä noin puolet on joutomaata. Erämaa-alueet on perustettu alueiden erämaaluonteen säilyttämiseksi, saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen turvaamiseksi sekä luonnon monipuolisen käytön ja sen edellytysten kehittämiseksi. Pysyvien teiden rakentaminen ja kaivostoiminta on näillä alueilla sallittu vain valtioneuvoston luvalla. Erämaa-alueiden rauhoitusmääräykset on todettu erämaalaissa.

Erämaa-alueet on valittu Natura 2000 -verkostoon pääosin metsäisten luontotyyppien perusteella. Metsähallituksen johtoryhmän vahvistamissa luonnonvarasuunnitelmissa metsätaloustoimista on kokonaan luovuttu niilläkin alueilla, joilla rajoitettu metsätalous on erämaalain mukaan ollut mahdollista. Päätös on kirjattu myös ympäristöministeriön vahvistamiin erämaa-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmiin. Erämaa-alueet täyttävät IUCN:n suojelualuemääritelmän ja ovat luokiteltu luokkaan Ib.

Muu valtionmaiden suojelukohde (231 + 551)

Maakuntakaavassa S-merkinnällä osoitettuja luonnonsuojelulain, vesilain, maa-aineslain tai maankäyttö- ja rakennuslain perusteella suojeltavia kohteita (joita ei ole merkitty muihin kohdetyppeihin). Osa kohteista on YM:n hallinnassa (551). Pääosasta kohteita perustetaan luonnonsuojelualue. Ensisijainen maankäyttö kohteella on luonnonsuojelu ja muun käytön tulee tapahtua siten, ettei alueen luontoarvoja vaaranneta. Alueilla ei harjoiteta metsätaloutta.

Valtion metsätalousalue, luonnonsuojelulain mukainen lajisuojelun päätösrajausalue (101, paikkatietorajaus)

Metsätalousalueet ovat ensisijaisesti metsätalouteen käytettäviä alueita. Lakisääteisiä lajisuojelun kohteita ovat liiketoiminnan alueilla sijaitsevat luonnonsuojelulain 46 ja 47 §:n uhanalaisten ja erityisesti suojeltavien lajien esiintymispaikat. ELY-keskus hyväksyy Metsähallituksen ehdottaman suojeltavan lajin elinympäristön rajauksen ja Metsähallituksen aluejohto tekee päätöksen kohteen maankäytöstä. Kohteilla ei harjoiteta metsätaloutta.

Valtion metsätalousalue, muu lakisäateisen luontokohteen rajausalue (101, paikkatietorajaus)

Metsätalousalueet ovat ensisijaisesti metsätalouteen käytettäviä alueita. Lakisääteisiä luontokohteita ovat liiketoiminnan alueilla sijaitsevat luonnonsuojelulain 29–30 §:n luontotyyppit sekä metsälain 10 §:n erityisen tärkeät elinympäristöt. Luontokohteet rajataan paikkatietojärjestelmään luonnonvarasuunnittelun alue-ekologisen tarkastelun tai muun inventoinnin ja suunnittelun yhteydessä. Metsähallituksen aluejohto tekee päätöksen kohteista. Kohteilla ei harjoiteta metsätaloutta.

Muut suojelualueet valtion omistamalla alueella, varovaiset hakkuut mahdollisia

Valtion metsätalousalue, Natura 2000 -verkoston kohde (102)

Tähän kohdetyyppiin kuuluvaksi luetaan Metsähallituksen liiketoiminnan hallinnassa olevat Natura-alueet, joiden luontoarvojen suojelu tapahtuu muun kuin luonnonsuojelulain nojalla (metsälaki, vesilaki, maa-aineslaki tms.). Toimenpiteiden suunnittelu ja mahdollinen luontotyyppikartoituksen tarkennus tehdään metsätalouden ja luontopalvelujen yhteistyönä. Toimet eivät saa vaarantaa luontoarvoja, jotka ovat verkostoon valinnan perusteena.

Valtion retkeilyalue, Natura 2000 -verkostoon sisältyvä osa-alue (312, osa-alue)

Ulkoilulain (606/73) 16 §:n mukaan valtion maalle, jolla ulkoilun kannalta on huomattava yleinen merkitys, voidaan perustaa retkeilyalue. Retkeilyalueen perustamisesta ja sen käytön perusteista päättää valtioneuvosto. Valtioneuvoston päätökset:

- Kylmäluoman ja Hossan retkeilyalueiden perustamisesta 26.9.1979/758
- Iso-Syötteen retkeilyalueen perustamisesta 28.3.1985/340
- Ruunaan retkeilyalueen perustamisesta 26.3.1987/368
- Teijon retkeilyalueen perustamisesta 10.1.1991/47 (Päätös on kumottu Teijon kansallispuiston perustamisen yhteydessä 1.1.2015)
- Oulujärven retkeilyalueen perustamisesta 30.12.1993/1556
- Evon retkeilyalueen perustamisesta 21.4.1994/284

Retkeilyalueet on osittain tai kokonaan sisällytetty Natura 2000 -verkostoon ensisijaisesti metsäisten luontotyyppien perusteella, minkä vuoksi metsätaloustoimia rajoitetaan niin, etteivät ko. luontoarvot vaarannu. Valtion retkeilyalueet täyttävät tältä osin IUCN:n suojelualuemuoditelman. Tarkemmat määräykset valtion retkeilyalueen käytöstä annetaan järjestyssäännössä. Alueelle laaditaan luontopalvelujen toimesta myös hoito- ja käyttösuunnitelma, jonka vahvistaa Metsähallituksen johtoryhmä.

Ruunaan retkeilyalue on tarkoitettu siirtää Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien taseeseen suojelumetsänä osana METSO-ohjelman suojelutoimia.

Muut suojelualueet yksityisen omistamalla alueella

Luonnonsuojelulain mukainen erityisesti suojeltavan lajin esiintymispaikan päätösrajausalue, ERA-kohde (604)

ERA-kohde on luonnonsuojelulain 47§:n mukaisesti ELY-keskuksen päätöksellä rajattu uhanalaisen tai erityisesti suojeltavan lajin elinympäristö. Rajatun kohteen heikentäminen tai hävittäminen on kielletty. Toistaiseksi rajaushaaroja on noin 200 ja ne kattavat noin 450 ha.

Luonnonsuojelulain mukainen suojellun luontotyyppin päätösrajausalue, LTA-kohde (603)

LTA-kohde on luonnonsuojelulain (29–30 §:n) mukaisesti ELY-keskuksen päätöksellä rajattu erityisesti suojeltava luontotyyppi. Suurin osa luonnonsuojelulain avulla suojelluista luontotyypeistä on jalopuumetsiä. Muita metsäluontotyyppieitä ovat pähkinäpensaslehdot ja tervaleppäkorvet. Suojelun

tavoitteena on säilyttää luontotyyppien ominaispiirteet, eikä tavoitteena aina ei ole alueen koskemattomuus. Monien luontotyyppien säilyminen jopa edellyttää jatkuvaa hoitoa. Toistaiseksi LTA-kohteita on rajattu vajaa 1200 ja yhteispinta-ala on noin 2 100 ha.

Metsälain erityisen tärkeän elinympäristön raja-alue (Yksityismetsät, Suomen metsäkeskus, paikkatietorajaus; Metsäteollisuuden ja julkisyhteisöjen metsät, tieto tiedonantajalla)

Lakisääteisiä suojelukohteita ovat metsälain 10§ tarkoittamat erityisen tärkeät elinympäristöt. Luontokohteet rajataan metsäkeskuksen paikkatietojärjestelmään. Kohteilla ei saa harjoittaa metsätalous- tai muita toimia, jotka vaarantavat elinympäristön ominaispiirteet.

Muut suojelualueet Ahvenanmaalla

Ahvenanmaalla sijaitsevat Natura 2000 -kohteet, joiden suojelu toteutetaan muun kuin luonnonsuojelulainsäädännön perusteella. Lisäksi mahdolliset luonnonsuojelulain ERA- ja LTA- sekä metsälaki-kohteet.

IC. MÄÄRÄAIKAISESTI RAUHOITETUT ALUEET

Määräaikaiset suojelukohteet yksityisen/ Ahvenanmaan maakunnan omistamalla alueella

Luonnonsuojelulain määräaikainen rauhoitusalue, MRA-kohde (602)

Luonnonsuojelulain (25§:n) mukaisesti ELY-keskuksen ja maanomistajan välisellä sopimuksella määräaikaiseksi (20 vuodeksi) rauhoitettu alue. MRA-kohteista valtaosa on METSO-ohjelman puitteissa tehtyjä sopimuksia ja ne kattavat yhteensä noin 1300 ha. Maanomistajia kannustetaan uusimaan suojelusopimus sen umpeutuessa.

Yksityisen metsänomistajan metsätalousalue, ympäristötukikohde (Suomen metsäkeskus, paikkatietorajaus)

Kestävän metsätalouden rahoituslain ympäristötuella on vuodesta 1997 lähtien korvattu yksityismetsänomistajalle (yksityinen henkilö) metsän biologisen monimuotoisuuden tai elinympäristöjen ominaispiirteiden säilyttämisestä. Tyypillisiä ympäristötukikohteita ovat metsälain määrittelemät erityisen tärkeät elinympäristöt, jotka voidaan tuen avulla turvata lain antamaa suojaa laajempina kokonaisuuksina. Vuodesta 2008 lähtien myös METSO-elinympäristöjä on turvattu ympäristötuella.

Kohteet on rajattu metsäkeskuksen paikkatietojärjestelmään ja ne ovat metsätaloustalouden ulkopuolella. Ympäristötuesta sekä alueen käytöstä ja mahdollisesta luonnonhoidosta tehdään metsäkeskuksen ja metsänomistajan välinen sopimus 10 vuoden määräajaksi. Tavoitteena on pysyväluonteinen kohteen suojelu (vuoteen 2004 sopimukset olivat 30-vuotisia). Määräaikaiseen suojeluun lasketaan ympäristötukikohteiden pinta-alasta vain lakikohteiden ulkopuoliset laajennukset.

TALOUSMETSIIEN SUOJELUKOHEET

2A. TALOUSMETSIIEN ERITYISET MONIMUOTOISUUSKOHEET

Valtion omistamalla metsätalousalueella

Valtion metsätalousalue, erityinen monimuotoisuusalue, ei hakkuita (useita kohdetyyppejä, koodattu paikkatieto)

Metsähallituksen omalla päätöksellään ensisijaisesti luonnonsuojelutarkoituksiin varaama alue. Kohdetyyppiryhmään sisältyy mm. metsätalouden taseessa olevia Metsähallituksen suojelumetsiä (kohdetyyppi 232), joita ei ole siirretty julkisten hallintotehtävien hallintaan (vrt. vastaavat alueet luokassa 1B). Lisäksi ryhmään sisältyy ns. dialogi- ja Metsä-Lappi -prosessien yhteydessä monimuotoisuuden turvaamiseksi päätettyjä aluerajauksia (kohdetyyppien 122 ja 131 alueita). Alueen pääasiallinen käyttömuoto on luonnonsuojelu. Muun käytön tulee tapahtua siten, ettei alueen luonnonarvoja vaaranneta. Alueilla ei harjoiteta metsätaloutta.

Valtion metsätalousalue, erityinen monimuotoisuuskohde, ei hakkuita/luonnonhoitohakkuut (101, paikkatietorajaus)

Metsähallituksen luonnonvarasuunnittelun alue-ekologisen tarkastelun tai muun suunnittelun yhteydessä rajataan arvokkaita metsäelinympäristöjä metsätaloustalouden ulkopuolelle kokonaan tai rajoitetaan käsittely vain luonnonhoidollisiin poimintahakkuihin. Rajoitukset perustuvat Metsähallituksen lakisääteisiin yleisiin yhteiskunnallisiin velvoitteisiin (ns. YV-monimuotoisuuskohteet) ja metsätalouden ympäristöoppaan linjauksiin. Kohdetyypin ei lueta luonnonsuojelu- ja metsälakiin perustuvia kohteita.

Yksityisen omistamalla metsätalousalueella

Erityinen monimuotoisuuskohde, Metsäkeskuksen metsävaratietorekisterin mukaisella tai maanomistajaorganisaation vastaavan johdon päätöksellä ei hakkuita/luonnonhoitohakkuut (paikkatietorajaus)

Metsäinventoinnin tai -suunnittelun yhteydessä rajattuja arvokkaita metsäelinympäristöjä, jotka ovat metsätaloustalouden ulkopuolella tai rajoitetaan käsittely vain luonnonhoidollisiin poimintahakkuihin. Rajoitukset perustuvat Metsäkeskuksen päätöksellä tehtyyn kohteiden rekisteröintiin lakisääteiseen metsävarajärjestelmään.

Metsäyhtiön johtokunnan tai vastaavan, kunnan valtuuston tai vastaavan taikka Ahvenanmaan maakuntahallituksen päätöksellä rajattu paikkatietojärjestelmään selkeästi rajattu vastaava kohde.

2B. TALOUSMETSIIEN MONIMUOTOISUUSKOHEET RAJOITETUSSA KÄYTÖSSÄ

Valtion omistamalla metsätalousalueella

Monimuotoisuuskohde, Metsähallituksen päätöksellä rajoitettu käyttö (101, paikkatietorajaus)

Metsähallituksen luonnonvarasuunnittelun alue-ekologisen tarkastelun tai muun suunnittelun yhteydessä rajataan arvokkaita metsäelinympäristöjä, joissa metsätalouskäyttöä on rajoitettu. Rajoitukset perustuvat Metsähallituksen lakisääteisiin yleisiin yhteiskunnallisiin velvoitteisiin (ns. YV-monimuotoisuuskohde) ja metsätalouden ympäristöoppaan linjauksiin. Käsittelytapa valitaan kohteen luonteen mukaan. YV-monimuotoisuuskohdeisiin ei lueta luonnonsuojelu- ja metsälakiin perustuvia kohteita.

Yksityisen omistamalla metsätalousalueella

Muu metsäluonnon arvokas elinympäristö, Metsäkeskuksen metsävaratietorekisterin mukaisella tai maanomistajaorganisaation vastaavan johdon päätöksellä rajoitettu käyttö (paikkatietorajaus)

Metsäinventoinnin tai -suunnittelun yhteydessä rajattuja arvokkaita metsäelinympäristöjä, joissa metsätalouskäyttöä on rajoitettu. Rajoitukset perustuvat Metsäkeskuksen päätöksellä tehtyyn kohteiden rekisteröintiin lakisääteiseen metsävarajärjestelmään. Kohteet voivat olla METSO-ohjelman luontotyyppejä sekä muita arvokkaita elinympäristöjä. Kohdetyyppiin ei lueta ympäristötukikohteita.

Metsäyhtiön johtokunnan tai vastaavan, kunnan valtuuston tai vastaavan taikka Ahvenanmaan maakuntahallituksen päätöksellä paikkatietojärjestelmään selkeästi rajattu vastaava kohde.

LUONTOARVOJEN SUOJELUA TUKEVAT METSÄT

3. MUUT ERITYISKOHEET RAJOITETUSSA METSÄTALOUSKÄYTÖSSÄ

Eritiskoheet rajoitetussa metsätalouskäytössä valtion omistamalla mailla

Metsähallituksen virkistysalue (301)

Virkistysalueet ovat ulkoilu-, retkeily-, urheilu- ja virkistystoimintaan varattuja alueita. Merkintää käytetään osoittamaan seudullisesti merkittäviä ja alueellisesti laajoja alueita. Lähinnä kyseessä ovat kaavojen V, VL, VR -alueet. Tällöin alueiden varausperusteet ja käytön rajoitukset ilmenevät kaavaselostuksista.

Valtion retkeilyalue (312)

Ulkoilulain (606/73) 16 §:n mukaan valtion maalle, jolla ulkoilun kannalta on huomattava yleinen merkitys, voidaan perustaa retkeilyalue. Retkeilyalueen perustamisesta ja sen käytön perusteista päättää valtioneuvosto (ks. päätökset edellä, 312 Natura). Ne osat valtion retkeilyalueesta, jotka eivät sisälly Natura

2000 -verkostoon, voivat olla rajoitetussa metsätalouskäytössä. Rajoitukset määritellään koko alueen kattavassa hoito- ja käyttösuunnitelmassa, jonka laatii luontopalvelut ja hyväksyy Metsähallituksen johtoryhmä.

Metsähallituksen virkistysmetsä (313)

Metsähallituksen omilla päätöksillään perustamat virkistymetsät ovat ensisijaisesti virkistystarkoituksiin varattuja alueita. Virkistymetsiä ovat sellaiset Metsähallituksen aiemmin perustamat luonnonhoitometsät tai muut erikoismetsät, joiden tärkein käyttömuoto on virkistys. Inarin retkeilyalue muodostaa lähes 90 % kohdetyypin pinta-alasta. Alue on sisällytetty lähinnä vesi- ja rantaluontotyyppiensä, osin myös vanhojen metsien perusteella Natura 2000 -verkostoon. Alue kuuluu myös rantojensuojeluohjelmaan ja alueen suojelu on toteutettu rakennuslain nojalla Inarijärven osayleiskaavan mukaisesti. Luonnonarvojen säilyminen turvataan kaavamääräyksillä ja vesilain säännöksillä. Virkistymetsien hoidossa tulee korostetusti ottaa huomioon virkistyskäyttöä ja luontomatkailua tukevien luonnonpiirteiden säilyminen. Tarvittaessa alueille laaditaan hoito- ja käyttösuunnitelma.

Valtion metsätalousalue, erityisiä ulkoilualueita (111)

Metsätalousalueita, joihin liittyy erityisiä ulkoiluarvoja ja joilla on luontomatkailun huomioon ottavaa ohjaamistarvetta. Maakuntakaavan MU-kohteina merkittyjä alueita on lähinnä matkailukeskusten, suurten taajamien ja ohjelmalvelutukikohtien läheisyydessä. Metsätaloustoimenpiteet toteutetaan erikseen annettavien ohjeiden mukaisesti.

Valtion metsätalousalue, erityisiä ympäristöarvoja (121)

Metsätalousalueita, joihin liittyy erityisiä luonnonympäristö- ja/tai kulttuuriarvoja. Maakuntakaavan MY-merkinnällä osoitetaan laajempia aluekokonaisuuksia. Metsätaloustoimenpiteet toteutetaan erikseen annettavien ohjeiden mukaisesti.

Valtion metsätalousalue, erityisiä monimuotoisuusarvoja (122)

Metsätalousalueita, jotka sisältävät erityisiä monimuotoisuusarvoja etenkin puuston rakenteen, mutta mahdollisesti myös kasvupaikan johdosta. Kohdetyyppiluokitus ei rajoita metsätaloustoimien lisäksi alueiden muuta käyttöä, esim. matkailu- ja virkistysreittien rakentamista, välttämätöntä tienrakennusta, maisemanhoitotoimia tai alueen käyttöoikeus- ja vuokrasopimuksia. Muu maankäyttö ei kuitenkaan saa oleellisesti vaarantaa alueen monimuotoisuusarvoja. Merkinnällä osoitetaan ensisijaisesti laajoja aluekokonaisuuksia. Kohteet sijoittuvat usein pienten luonnonsuojelualueiden tai metsätalousalueiden luontokohteiden välittömään läheisyyteen. Osalle alueista on tehty monimuotoisuuden turvaamiseksi rajauksia, joissa ei harjoiteta metsätaloutta (ns. dialogikohteet viedään luokkaa 2A).

Valtion metsätalousalue, erityisiä erämaa- ja poronlaidunarvoja (131)

Metsätalousalueita, jotka sisältävät erityisiä erämaaluonteisia arvoja niiden puuston käsittelyhistorian sekä alueen tiettömyyden ja laajuuden johdosta. Lisäksi alueet ovat paikallisille paliskunnille tärkeitä laidunalueita. Luokittelu ei rajoita metsätaloustoimenpiteiden lisäksi alueiden muuta käyttöä, esim. matkailuun ja virkistykseen liittyvän palveluvarustuksen ja reittien rakentamista. Muu maankäyttö ei kuitenkaan saa oleellisesti vaarantaa alueen maankäyttömuotoja, johon alue on pääasiallisesti varattu. Merkinnällä osoitetaan laajoja aluekokonaisuuksia. Alue voi jakaantua metsien käsittelyn suhteen erilaisiin

osa-alueisiin. Osalle alueista on tehty myös monimuotoisuuden turvaamiseksi rajoituksia, joissa ei harjoiteta metsätaloutta (ns. Metsä-Lappi-kohteet viedään luokkaan 2A).

Valtion metsätalousalue, erityisiä porolaidunarvoja (132)

Metsätalousalueita, jotka sisältävät erityisiä porolaidunarvoja. Porolaidunarvot on todettu yhdessä paliskuntien kanssa ja alueiden metsänkäsittelystä on tehty sopimus Metsähallituksen ja ao. paliskunnan kesken. Alueet voivat jakaantua osa-alueisiin, joilla metsien käsittelyä on rajoitettu eri tavoin tai eripituisiksi määräajaksi. Luokitus ei rajoita metsätaloustoimenpiteiden lisäksi alueiden muuta käyttöä, esim. matkailuun ja virkistykseen liittyvän palveluvarustuksen ja reittien rakentamista. Muuta maankäyttöä suunniteltaessa tulee kuitenkin ottaa huomioon paliskuntien kanssa tehdyn sopimuksen sisältö.

Valtion metsätalousalue, tutkimusmetsä (103)

Tutkimusmetsän ensisijaisena tehtävänä on palvella tutkimuksen tarpeita. Tutkimusmetsissä toimitaan alueen sopimuksella käyttöönsä saaneen tutkimuslaitoksen määrittelemällä tavalla. Tutkimuslaitos hyväksyy alueella toteutettavat metsätalous- ja muut toimenpiteet. Tutkimusmetsä on sopimuskohteena toistaiseksi voimassa oleva ja sen tutkimuskäytöstä päättää ja sopii tutkimuslaitos.

Erityiskohteet rajoitetussa metsätaloustaloudessa yksityisen omistamilla mailla

Tähän kohdetyyppiin voivat sisältyä maakuntakaavan ja yleiskaavan aluevaraukset, joissa on rajoitettu metsätaloustaloudessa virkistys- tai ympäristöarvojen perusteella. Tällöin alueiden varausperusteet ja käytön rajoitukset ilmenevät kaavaselostuksista ja/tai kaavamääräyksistä.

Maa- ja metsätalousministeriön vuonna 2015 julkaisemat työryhmämuistiot
Arbetsgruppspromemorior publicerade av Jord- och skogsbruksministeriet år 2015

- 2015:1 Villisikatyöryhmän muistio
- 2015:2 Suunnitelma metsien suojelualue- ja METSO-tilastoinnin kehittämiseksi.
METI-työryhmä

